

UTTALSUNDERVISNING, BEHÖVER MAN DEN?

**Kandidatavhandling
Anna-Mari Kokkonen**

Jyväskylä Universitet
Institutionen för språk
Svenska språket
2.6.2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Anna-Mari Kokkonen	
Otsake: Uttalsundervisning, behöver man den?	
Aine: ruotsin kieli	Kandidaatin tutkielma
Vuosi 2014	Sivumäärä 38 + 8
<p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yliopisto-opiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia ääntämisen tärkeydestä yhtenä kielitaidon osa-alueena sekä ääntämisen opetuksen hyödyllisyydestä. Lisäksi halusin selvittää millaiset ääntämisen opetuksen opetusmenetelmät opiskelijat ovat kokeneet hyödyllisiksi ja mitkä ääntämisen osa-alueet opiskelijat ovat kokeneet vaikeiksi.</p> <p>Valitsin tutkimusmenetelmäni henkilöhaastattelun, joihin osallistui yhteensä viisi haastateltavaa. Haastateltavat olivat yliopiston ruotsin pääaineopiskelijoita ja heillä on taustallaan myös ruotsin kieliharjoittelu. Haastattelut taltioitiin nauhurilla ja litteroitiin työstämistä varten. Haastateltavat saivat tutustua haastattelukysymyksiin etukäteen ja heille annettiin lisäksi tutustuttavakseen yliopiston kielten laitoksen tarjoamien ääntämistä käsittelevien kurssien kurssikuvaukset, jotka on poimittu kielten laitoksen opetussuunnitelmista 2009–2012 ja 2012–2015. Kurssikuvausten ja haastattelukysymysten tarkoituksena oli, että haastateltavat saisivat tutustua aiheeseen ja palauttaa mieliinsä asioita ennen haastattelun alkamista.</p> <p>Tärkeimpinä tuloksina tutkimuksestani sain, että yliopisto-opiskelijat pitävät ääntämistä jokseenkin tärkeänä tai tärkeänä kielitaidon osa-alueena ja että he kokevat ääntämisen opetuksen hyödyttäneen heidän ääntämisen oppimistaan. Ääntämisen teorian opiskelu jakoi mielipiteet kahtia: haastatteluvastauksista kävi ilmi, että teorian tieto koetaan hyödylliseksi ja oppimista helpottavaksi, mutta myös turhauttavaksi ja jopa oppimista vaikeuttavaksi. Haastatteluvastauksista kävi myös ilmi opettajan merkittävä rooli ääntämisen oppimisessa.</p>	
Avainsanat: uttal, uttalsundervisning, undervisningsmetoder i uttalsundervisning, inlärning av uttalet, intervju	
Kirjasto/Säilytyspaikka:	
Muita tietoja:	

INNEHÅLL

1 INLEDNING.....	5
2 BAKGRUND.....	6
2.1 Uttalsundervisning i Finland.....	6
2.2 Vad är uttal?.....	8
2.3 Finska inlärarnas svårigheter i svenskans uttal.....	10
2.4 Hur lär man sig uttal?.....	11
3 SYFTE, METOD OCH MATERIAL.....	13
3.1 Forskningsfrågor och hypoteser.....	13
3.2 Materialinsamling – intervju som material.....	14
3.3 Genomförande av intervjuerna och svaren.....	15
4 RESULTAT OCH ANALYS.....	16
4.1 Intervjufrågorna och svaren.....	16
4.1.1 Den första frågan.....	17
4.1.2 Den andra frågan.....	18
4.1.3 Den tredje frågan.....	20
4.1.4 Den fjärde frågan.....	22
4.2 Analys av intervjusvaren.....	26
4.2.1 Analys av svaren på den första frågan.....	26
4.2.2 Analys av svaren på den andra frågan.....	27
4.2.3 Analys av svaren på den tredje frågan.....	27
4.2.4 Analys av svaren på den fjärde frågan.....	29
5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION.....	30
5.1 Reliabilitet och validitet.....	30
5.2 Sammandrag av svaren på forskningsfrågor.....	32
5.3 Prosodi och attityder till uttal.....	34
6 AVSLUTNING.....	36
7 LITTERATUR.....	37

8 BILAGOR.....	39
8.1 Bilaga 1 Intervjuarens version om intervjufrågor.....	39
8.2 Bilaga 2 Informanternas förhandsmaterial.....	41
8.3 Bilaga 3 Informanternas version av intervjufrågor.....	45

1 INLEDNING

I dagens moderna samhälle är det möjligt att studera främmande språk och lära sig att uttrycka sig på ett annat språk än vad ens modersmål är och kommunikationen mellan människor från olika länder alltjämt ökar. Oavsett att de skriftliga kommunikationsformer som man utnyttjar i dagens medier har fått en allt centralare roll, anses den muntliga språkkompetensen, talandet, fortfarande vara den primära kommunikationsformen.

Att kunna tala ett främmande språk är i sig ett mångfacetterat begrepp som kräver kunnighet bland annat i uttal, hörförståelse och grammatik samt även kulturella kunskaper. Enligt tidigare undersökningar i muntlig kommunikation mellan människor har uttalet en större betydelse än till exempel korrekt grammatik när det gäller nativa språkbrukares bedömning om talaren talar bra språk (Ljushem 2012). Vidare har det undersökts att det finns ett delområde inom uttalet som anses vara viktigare än andra för att kommunikationen på ett främmande språk skulle lyckas utan att den infödda samtalspartnern har svårigheter att förstå budskapet. Enligt Kuronen och Leinonen (2010) är prosodin den viktigaste enskilda faktorn inom uttalet av svenska språket (Kuronen och Leinonen 2010: 111). Felaktigt uttal kan orsaka varierande problem i kommunikationen från missförstånd till lyssnarens trötthet och underskattning av samtalspartnern (Kuronen och Leinonen 2010).

När man lär sig uttala främmande språk är det också viktigt att bli medveten om sitt eget modersmål för det hjälper inläraren att upptäcka, inse och förstå inlärarspråket (Kuronen och Leinonen 2010: 109). Kuronen och Leinonen betonar inlärarens aktiva roll i uttalsinläringen. Lärarens roll är att "(...) underlätta inläringen med teoretiska kunskaper, handledning och feedback." Jag har alltid varit speciellt intresserad av uttalet, velat lära mig mer och tränat mitt eget uttal. Det var tyvärr först på universitetsnivå när jag fick egentlig undervisning i uttal och jag märkte genast att mitt uttal i svenska i snabb takt började förbättras. Dock påverkar mitt eget engagemang att öva och lyssna på språket att jag har kunnat förbättra mitt uttal, men jag blev intresserad av uttalsundervisningens inverkan när jag besökte Stockholm och kunde medvetet utnyttja det som jag hade lärt mig på föreläsningarna vid universitetet.

Den viktigaste orsaken till mitt ämnesval är mitt uppriktiga intresse för uttal. Jag kommer att bli svensklärare och vill kunna förstå olika attityder till uttalet och jag vill framför allt få veta om man upplever att man har nytta av uttalsundervisningen.

2. BAKGRUND

I detta kapitel beskriver jag den teoretiska bakgrund som jag har för denna studie och redogör för de mest centrala termerna.

2.1 Uttalsundervisning i Finland

Uttalsundervisning och- inlärning är ett mindre utforskat tema. Det finns inga undersökningar om huruvida svenskstuderande själva upplever att undervisning i svenskt uttal är nyttigt. Det kommer emellertid fram från Tergujeffs (2013: 41) doktorsavhandling att finska lärare av engelska upplever att de kan för litet om hur mår lär ut uttal. Det finns också studier som tyder på att formell undervisning ger föga resultat och att imitationsförmåga, talarens första språk och individens eget intresse för ett bra uttal är av stor betydelse (Purcell och Suter 1980: 285).

Nyttan av ett korrekt uttal är allmänt bekant, men det blir ändå enligt mina egna iakttagelser oftast förbisett i språkundervisningen. I Finland nämns uttalet i sig inte i läroplanerna som ett tema i svenskundervisningen på grundskolenivån, men jag antar att uttalet åtminstone i någon utsträckning är inkluderat i undervisningen. Intresseväckande är att uttalet ändå nämns i nivåskalan för språkkunskaper som används vid betygsättningen. Kompetenskravet i muntliga färdigheter (som innehåller uttal) är också något lägre: för att få vitsordet 8 vid slutbedömningen i svenska som B1-språk är kompetenskravet i tal -och skrift A1.3 (fungerande elementär språkfärdighet) och i hör – och läsförståelse A2.1 (den grundläggande språkfärdighetens begynnelseskede). (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004) Uttalet nämns inte som ett tema i svenskundervisningen på gymnasienivå heller, men som på grundskolenivån nämns det i nivåskalan för språkkunskaper som används vid betygsättningen. Enligt grunderna för gymnasiet läroplan (2003) är målet för undervisningen att man i tal når nivån B1.2 i A-lärokurs och B1.1 i B1-lärokurs. (Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning 2003)

År 2009 genomförde Utbildningsstyrelsen i Finland en ändring av grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för unga. Ändringen medförde en ny kurs *Tala och förstå bättre* i svenskundervisningen. Det finns två versioner av kursen: en för en lärokurs som påbörjats i årskurs 1–6 och en för en lärokurs som påbörjats i årskurs 7–9 i den grundläggande utbildningen. Kursernas innehåll är ungefär detsamma och beskrivningen av kursen avsedd för B1-svenska, som merparten av finska inlärare av svenska har studerat i skolan, är följande:

I kursen övas olika strategier för att tala och använda språket muntligt i olika situationer i enlighet med lärokursens mål. Ämnena för de muntliga övningarna är aktuella nordiska händelser och de övriga kursernas ämnesområden. Kursen förstärker även den muntliga språkfärdighet som behövs i olika situationer i det dagliga livet. Förmågan att tala språket uppövas med hjälp av texter i anslutning till nämnda ämnesområden och material som övar talförståelsen. (Utbildningsstyrelsen, ändring av grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för unga 2003)

Bedömningen av kursen *Tala och förstå bättre* baserar sig på ”vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar och på övrigt under kursen visat kunnande. Kurserna bedöms med siffror enligt skalan 4 – 10. Också det prov i muntlig språkfärdighet som hör till kursen bedöms enligt skalan 4 – 10”. (Utbildningsstyrelsen, ändring av grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för unga 2003) Därtill nämns det att provet i muntlig språkfärdighet ”består av uppgifter där man bedömer den studerandes **uttal**, förmåga att referera och förmåga att diskutera” (ibid.)

Uttalet anses som ett viktigt tema i den av Europarådet utarbetade gemensamma europeiska referensramen för språk, som används allmänt för att ”utarbета kursplaner, läroplaner, examina och läromedel för språkinläring i hela Europa” (Gemensam europeisk referensram för språk 2009). *Fonologisk kompetens* nämns i referensramen som ett delområde under rubriken ”5.2.1 Lingvistisk kompetens” tillsammans med lexikal, grammatisk, semantisk, ortografisk och ortoepisk kompetens. Därtill har referensramen en egen nivåskala (A1-C2) för behärskning av uttal och intonation (ibid.)

Läroplanen 2012-2015 för svenska språket vid Jyväskylä universitet vid språkinstitutionen erbjuder i kursutbudet två ”rena” uttalskurser: en grundkurs som är inkluderad i de obligatoriska studierna och en valfri kurs som hör till fördjupade studier. Därtill nämns ämnet uttal i inlärningsmålen för tre andra kurser, i *Klassrumsinteraktion* (en muntlig kurs som gör studerandena insatta i klassrumsspråk- och interaktion), i *Pragmatik i interaktion* (en intensivkurs i pragmatik, betonar teoretisk kunskap) och i *Introduktion till lingvistik*. Vid närmare granskning av kursbeskrivningar- och syften kommer fram bl.a. följande om uttalet:

- studerande blir insatta i svensk uttalsteori och praktik och övar sig i naturlig kommunikation på svenska
- kan använda fonetisk och fonologisk terminologi och tillämpa denna i sitt tal beträffande både prosodiska drag och enstaka ljud

- känner igen och kan förklara egna och andras uttalsfel
- kan beskriva de väsentligaste skillnaderna mellan det finlandssvenska och sverigesvenska uttalet
- kan uttala svenska bra och använda språket på ett naturligt sätt
- kan kommunicera flytande i olika sociala situationer
- kan nämna segmentella och prosodiska skillnader mellan finlandssvenska och sverigesvenska
- kan nämna huvuddragen hos svenskans regionala, dominerande varianter
- kan korrigera sitt eget uttal i svenska och ge anvisningar i uttalet till andra, dvs. lär sig också att lära ut uttal till en viss grad

Uttalet tas upp även i utkastet för de nya läroplanerna i målsättningarna för undervisningen i B1-svenska. ”Målet för undervisningen är att handleda eleven att uttala förståeligt.” Den nya läroplanen ska tas i bruk hösten 2016 och den kan förstås ännu förändras, men på basen av detta skall senare kommuner och enskilda skolor utarbeta sina egna läroplaner. (Utkastet för de nya läroplanerna 2014)

2.2 Vad är uttal?

Det är svårt att åtskilja muntlig kompetens eller muntliga färdigheter och uttal från varandra. Uttalet är ett delområde inom de muntliga färdigheterna såsom bland annat ord och uttryck och semantisk och pragmatisk (eller kulturell) kunskap. Kjellin (2002: 23) definierar uttalet som människans sätt att tala och det innehåller ”alla former av språkets uttryck i muntlig kommunikation, alltså inte bara artikulationen av vokaler och konsonanter utan också prosodin, dvs. talets flyt, rytm och intonation, pausering och röstkontroll.”

Centrala termer inom temat uttal är *fonetik* och *fonologi*. Enligt Malmberg (1971: 11) avses med fonetik ”läran om det språkliga uttrycket, i den mån detta utgöres av ljud och ljudföljder” och den kan indelas i *allmän fonetik*, *beskrivande (deskriptiv) fonetik*, *historisk (evolutiv) fonetik* och *uttalslära* eller *normativ fonetik*. Enligt Sjöström (2006: 51) ”studerar fonetiken språkljudens bildning (*artikulation*), deras fysiska egenskaper (*akustik*) och deras uppfattningsbara egenskaper (*perception*). Något förenklat kan man säga att fonetiken studerar alla möjliga talljud.” Inom *fonologi* studerar man hur ”talare av ett språk systematiskt använder ett urval av alla möjliga talljud för att uttrycka betydelser” (ibid.)

Fonem är en viktig term av fonologin och betyder ett ljud som har en betydelseskiljande funktion i språket. Fonem beskrivs ofta som den minsta betydelseskiljande enheten i språket. Till exempel är /v/ och /f/ olika fonem i svenskan för de skiljer orden *viska* och *fiska* från varandra. (Sjöström 2006: 53) Med *fon* anses en fysisk förekomst av ett språkljud och den representerar ett fonem (Kuronen, föreläsning 27.1.2012). Fonemen kan delas i två slag, i vokalfonem och konsonantfonem. *En allofon* definieras som ”ljudsegment som representerar samma fonem i talsignalen” (Garlén 1988: 10) eller som Kjellin (2002: 46) har definierat: ”en annan variant av fonemet” (se också Garlén 1988: 65).

Enligt Kuronen och Leinonen (2010: 170-194) är *vokaler* tonande språkljud där det inte förekommer någon avspärning eller förträngning, och vokaluttalet brukar beskrivas med förträngningsläge (horisontellt läge i ansatsröret: främre-bakre), förträngningsgrad (sluten-öppen), rundning (rundad eller *labial* och orundad eller *illabial*) och nasalitet (*oral* = *icke-nasal* eller *nasal*). *Konsonanter* definieras av tre egenskaper som är artikulationsstället, artikulationssättet (vilken grad av förträngning i munhålan) och stämton (om stämläpparna vibrerar eller inte). Det finns 6 olika konsonantkategorier i svenskan och de är klusilerna (/p/, /k/, /t/, /b/, /d/, och /g/), nasalerna (/m/, /n/ och /ŋ/), lateralen (/l/), r-ljud (vibrant eller tremulant), frikativor (/f/, /sje/, /tje/, /s/, /h/, /v/ och /j/) och affrikator (konsonantljud som utgörs av en sammansmältning av en klusil och en frikativa med samma artikulationsställe, finns inte längre i rikssvenskan) (Kuronen och Leinonen 2010: 194). En term som är tätt anknuten till klusiluttal är *aspiration* med vilken anses en utandning som sverigesvenskan har efter tonlösa klusiler (Dahlstedt 1972: 35) och det är aspirationen som är det distinktiva drag som skiljer mellan klusilerna t.ex. i ordpar *par – bar*, *tå – då* och *kår – går* (Garlén 1988: 67). Kuronen och Leinonen (2010: 171) har definierat aspirationen som paus (ca 30 millisekunder el. mer) efter explosionfasen i klusiluttal innan stämbanden börjar vibrera hos följande tonande ljud. Med fonetiska alfabetet skrivs aspirationen med en liten *h* efter klusilen t.ex. i ordet *par* [p^hɒ:ːɪ].

Det viktigaste delområdet inom ämnet uttal är *prosodin* som anses absolut viktigare än enskilda ljud och inte bara i svenskan utan vid inläring av alla språk (Kuronen och Leinonen 2010: 111). Kjellin (2002: 15) har skildrat termen som en upp bärande stomme i språket. Prosodin innehåller rytmen i språket, melodin och betoningen och är den del av uttalet som effektivast avslöjar talarens ursprung, regionalt eller nationellt. Kjellin (2002: 15, se även Tergujeff 2013: 47) konstaterar också att prosodin oftast är den del av språket som beklagligtvis förbises i traditionella språkundervisningen.

Enligt Kuronen och Leinonen (2010) avses med de prosodiska drag i språket som också kallas för *suprasegmentella* drag, i första hand rytm, betoning, intonation, längdförhållanden, intensitet och

reduktion, och de prosodiska egenskaperna har fyra viktiga funktioner i språket. Den första egenskapen anknyter till betoning, och funktionen är att markera vad som är viktigt och oviktigt i yttrandet. Den andra egenskapen är den betydelseskiljande funktionen som syftar till att visa samband och avgränsning mellan ord och fraser och att framhäva vissa delar av meddelandet. (Kuronen och Leinonen 2010: 112) Denna egenskap kallas också för *distinktiv* (Garlén 1988: 115). Den tredje funktionen är att markera talarens regionala härkomst eller annan tillhörighet med gruppen och den anknyter speciellt till intonation och längd. Den fjärde funktionen är den emotionella funktionen som anknyter till tonfall och röstomfång och innebär att man med prosodiska medel antingen uttrycker eller försöker dölja sina personliga känslor och attityder. (Kuronen och Leinonen 2010: 113)

Senare i denna avhandling används termen *reduktion* som innebär de *reducerade former* av stavelser och ord som förekommer i naturligt, avspänt tal, speciellt då de står i obetonad position. Exempel på reducerade former eller *reduktioner* är *nasalassimilation*, *supradentalisering*, *avtoning*, *trekonsonantslagen*, *r-isering* och *elision* (se t.ex. Kuronen och Leinonen 2010: 136-142). Reduktioner är viktiga för prosodin, eftersom de gör talet mer naturligt och genuint. Svenska reduktioner sägs också vara speciellt viktiga för finska språkinlärare att lära sig, eftersom ”man gör en mycket tydligare skillnad mellan de betonade och de obetonade ställena i talad svenska än vad man gör i talad finska” (Kuronen och Leinonen 2010: 136). Reduktioner sägs underlätta kommunikationen mellan talaren och lyssnaren och vara en mycket viktig del av kommunikativa kompetens (ibid.).

Kuronen och Leinonen (2010) har gett talrika grunder till att man ska lära sig bra uttal varav till exempel risken för ett missförstånd inte är den obetydligaste orsaken. Kommunikationen blir tung och besvärlig och diskussionspartnern kanske blir trött på att lyssna på om samtalspartnern har svårigheter med uttalet. Vidare studier har också visat att ett bra uttal uppskattas till och med mer än grammatiskt korrekt talat språk när det gäller hur språkinlärarens språkkunskaper utvärderas av infödda språkbrukare (Ljushem 2011).

2.3 Finska inlärarnas svårigheter i svenskans uttal

Enligt Dahlstedt (1972: 19) är finskans vokalsystem betydligt enklare än det svenska. Det finska vokalsystemet innehåller 8 fonem (gentemot det svenska 9) och saknar allofoniska komplikationer som är typiska för svenskan. Detta kan förorsaka problem hos uttalsinläring hos finska inlärare. Därtill konstaterar Dahlstedt (1972: 22) att ”de största svårigheterna i svenskans vokalsystem möter

finnarna i de främre vokalerna”. Den största uttalssvårigheten för finnar vållar de svenska trängre vokaler /y/ och /y:/ (Dahlstedt 1972: 23-24). Enligt Kuronen och Leinonen (2010: 169) är de svenska allofonerna [i^j:], [y^j:], [e:] och [u^b:] betydligt trängre än i finskan och kräver därför speciell träning. Kuronen och Leinonen (2010: 169) konstaterar också att allofonskillnaden [ç:] och [ç] (som saknas i finskan) samt [ø], [e:] och [v:] kan vara svåra. Enligt Dahlstedt (1972) kan bruket av /ä/ framför /r/ också vara problematiskt.

Bland svenska konsonantljud finns det också ljud som kan vara svåra för finska inlärare. Det finska konsonantsystemet är enklare än det svenska med bara 13 inhemska konsonantfonem gentemot svenskans 18 (23 fonem med de fem supradentaler inräknade som är egna fonem i rikssvenskt uttal). Till exempel saknas /b/, /g/ och supradentalerna i finskan, vilket kan också förorsaka svårigheter i uttalet av svenska, men enligt Dahlstedt (1972) är fonemen /s/, /ʃ/ och /ç/ likaså svåra. Finskan saknar också aspirationen i tonlösa klusilljud, vilket ökar utmaningen att lära sig svenskt uttal. Enligt Kuronen och Leinonen (2010: 179, se även Dahlstedt 1972: 35) verkar det rätta uttalet av rikssvenskt [d] vara den största svårigheten för de finskspråkiga inlärarna. Till sist kan man nämna svenskans accentuttal som kan vara problematiskt för finska inlärare. Svenskan har fri accent och typiskt är *den tonala ordaccenten*, som möjliggör att skilja mellan accent 1 (*akut accent*) och accent 2 (*gravis*) (Dahlstedt 1972: 44, 48). Finskan har fast accent (huvudtrycket ligger i alla ord på första stavelsen) och det draget blir ofta kvar när finnar talar främmande språk. (Dahlstedt 1972: 44-45) Som Kuronen och Leinonen (2010) har konstaterat, påpekar också Dahlstedt (1972: 45) att ”Även om minimala ordpar av typen *kafé - kaffe* och *försla 'g - fö'rslag* är ovanliga i vårt språk, så kan talrika avvikelser från den riktiga svenska accentueringen störa och besvära vid samtal mellan finnar och infödda svenskar.”

I denna kandidatavhandling kommer jag i analysdelen att använda termer *sverigesvenska*, *finlandssvenska* och *rikssvenska*. Med *sverigesvenska* menar jag den svenska som man talar som sitt modersmål i Sverige och *finlandssvenska* är det andra nationalspråket i Finland. Med *rikssvenska* hänvisar jag till den språkform som också kallas för *det rikssvenska standardspråket* eller *riksspråket*. Rikssvenska har ingen påtaglig geografisk eller social färgning och språkbrukarna i Sverige uppfattar att den har en högre status över hela riket. (Kuronen & Leinonen 2010: 108) Vid rapportering av intervju svaren använder jag de termer som informanten har använt.

2.4 Hur lär man sig uttal?

Enligt Kjellin (2002: 42) är det möjligt att nå det perfekta uttalet. Det skulle vara bäst att inleda uttalsövningarna med prosodin, som redan ovan nämndes, anses vara det viktigaste området (Kuronen och Leinonen 2010, se även Kjellin 2002). Lärarens roll i språkundervisningen är att handleda och underlätta inläringen med teoretiska kunskaper och hjälpa inlärares att korrigera och systematisera sina upptäckter (Kuronen och Leinonen 2010: 109). Huvudvikten i språkinläringen och inläringen av ett bra uttal ligger alltså på individens egna ansträngningar (ibid.). Vägen mot ett bra uttal sägs vara lång och krånglig, men det finns ändå utvägar med vilka Kjellin (2002) garanterar ”ett perfekt uttal”. Kuronen och Leinonen (2010) har sammanfattat samma tankar på följande sätt: inläringen sätts igång med att inlärares aktivt börjar lyssna på språket, höra hur svenskarna talar och börjar försöka imitera deras uttal. Därutöver börjar man också öva aktivt sitt eget uttal och samtidigt kontrollera att man uttalar på samma sätt som svenskarna. Ett bra (eller perfekt, om det nu finns ett) uttal är resultat av en riklig språkproduktion och automatiseras småningom efter systematiserad övning och upprepning. (Kuronen & Leinonen 2010: 109–110) Å andra sidan har tidigare forskning också resulterat att det är nästan omöjligt att lära sig ett nativlikt uttal efter den kritiska 12 års ålder (jfr s.k. mognadsbegränsning). Enligt Hyltenstam och Abrahamsson (2006: 9) kunde mycket få av dem som påbörjat sin inläring efter 12 år lära sig idiomatisk svenska.

Trots att det finns många rationella argument för att lära sig ett mycket bra uttal är det ändå inte själva målet med uttalsundervisningen, utan undervisningens syfte är lika mycket att ”förenkla såväl språkinläringen som den sociala vardagen för eleverna” (Kjellin 2002: 25). Å andra sidan påpekar Kjellin (2002: 17) härutöver att det verkligen finns ett skäl att lära sig uttala bra, för det finns starka samband mellan uttalet och många delar av grammatiken (t.ex. ordföljd och formlära) och hela den övriga språkinläringen påverkas positivt av att uttalet blir bra.

I flera fall beror ett ”felaktigt” uttal på *brytning* med vilken menas avvikelser i talarens prosodi jämfört med en infödd talares språk. Man kan anse att ens uttal är bra, trots brytningen. Oftast verkar man till och med envetet hävda ens normavvikande sätt att uttala och argumentera detta med att påstå brytningen vara en del av ens identitet (Kjellin 2002). Kjellin (2002) ställer ett motargument och poängterar att ett korrekt uttal är ett verktyg, med vilket en individ kan även uttrycka sig bättre utan att ens personlighet på något sätt skulle bli gömd. Kjellin (2002) argumenterar vidare och påstår att: ”det är inte tekniskt svårare att lära sig språket rätt än att lära sig fel, tvärtom!” Ljushem (2011) har visat i sin studie att människor med brytning eller felaktigt uttal till och med kan vara i en svagare ställning när de söker ett jobb, även om de vore alldeles lika behöriga som alla andra arbetssökande.

I samband med brytning kommer det på många ställen fram termen *fossilisering* vilken betyder att inläringen har stannat på en viss, vanligen relativt låg, nivå och att inläraren på grund av detta producerar systematiskt till exempel felaktiga former i sitt språk.

Sammanfattningsvis kan man säga att det inte är omöjligt att nå ett perfekt uttal, men att det kräver också egna ansträngningar. Ett bra uttal kan ändå argumenteras vara värt att sträva efter, eftersom hela språkinläringen påverkas positivt av ett bra uttal (Kjellin 2002: 17). Medlen är också allmänt kända, men det är inte meningen att inläraren ska nå det ensam utan med hjälp av uttalsundervisning för ”Det behövs både teori och praktik” (Kuronen & Leinonen 2010: 109).

3 SYFTE, METOD OCH MATERIAL

I detta kapitel presenterar jag mina forskningsfrågor och hypoteser samt redogör min undersökningsmetod och materialinsamling.

3.1 Forskningsfrågor och hypoteser

Syftet med min undersökning är att utreda om uttal uppfattas som ett viktigt delområde inom andraspråksinläring. Meningen är också att utreda om universitetsstuderande upplever ha fått nytta av uttalsundervisningen, dvs. om andraspråksinlärare upplever att ökade teoretiska kunskaper och lärarens handledning verkligen hjälper att lära sig bättre uttal. Jag hoppas att resultatet av denna undersökning ger kunskap om studerandenas åsikter och hjälper att utveckla uttalsundervisningen.

Syftet med denna undersökning är också delvis att utreda hurdana metoder i uttalsundervisning som enligt informanterna anses mest effektiva och vilka delområden de har ansett som svåra att lära sig.

I min kandidatavhandling söker jag svar på följande frågor:

- Anser studerandena att uttalet är ett viktigt delområde av språkkunskaper?
- Anser studerandena att uttalsundervisningen har varit nyttig för dem? I så fall, på vilket sätt?
- Upplever studerandena att uttalsundervisningen som innehåller framför allt teoretiska kunskaper underlättar inläringen av uttalet?

- Finns det delområden i uttalet som studerandena anser vara särskilt svåra? Vilka övnings- eller inlärningsmetoder anser studerandena som effektiva?
- Vilka iakttagelser och erfarenheter har studerandena av hur uttalsundervisningen har inverkat på språkinläringen?

Jag kommer att avgränsa mitt tema att omfatta bara uttal och inte t.ex. muntlig kompetens i allmänhet. Denna avgränsning är motiverad på grund av kandidatsavhandlingens omfattning.

Hypoteserna baserar sig på mina egna erfarenheter av studierna i främmande språk och uttal. Jag tror att studerandena uppskattar uttal och är intresserade av att utveckla sitt eget uttal, men att de också anser att det är viktigare att bli förstådd än att ha ett perfekt idiomatiskt uttal.

Enligt min uppfattning är *sje-* och *tje-*ljuden och svenska trängre vokaler de ljud, som vanligen uppskattas som svåra bland finländska språkinlärare. Därtill tror jag att sådana prosodiska drag som intonation och rytm anses som svåra. Jag antar också att hörförståelse är ett tema som anses vara ett viktigt delområde när man studerar uttal och att man borde lyssna på språket mycket för att lära sig uttala rätt.

3.2 Materialinsamling – intervju som material

Materialinsamling i min undersökning sker via intervjuer. Jag valde intervjun som metod på grund av undersökningens kvalitativa karaktär. Mina intervjuer är halvstrukturerade personintervjuer, med vilket jag menar att jag ställer samma frågor till alla informanter i samma ordning, men att frågorna har öppna svarmöjligheter (Hirsijärvi & Hurme 2000: 47, refererad i Fielding 1993, Eskola och Suoranta 1998). Jag anser att intervjun är den bästa metoden att få information om personliga tankar och erfarenheter och den ger också de mest mångsidiga möjligheterna att ställa preciserade frågor samt att ge ett omfattande svar. Informanterna är universitetsstuderande av olika ålder, har svenska som huvudämne och har fått undervisning i svenskt uttal (minst en grundkurs). Fördelaktigt för denna undersökning är också att informanterna har utfört språkpraktiken med vilken jag menar vistelse, studier eller arbete i en målspråklig (i det här fallet svenskspråkig) omgivning i minst två månader eller en tre veckors språkkurs.

Det visade sig vara svårt att formulera intervjufrågorna. Jag ville undvika ledande frågor som skulle producera bara vissa slags svar och således leda till förvridning i forskningsresultaten. En annan faktor som jag också måste ta hänsyn till var tydlighet och enkelhet samt informanternas förkunskaper om temat. I denna fas av undersökningen funderade jag till exempel på vilka teoretiska termer som det lönar sig att ta fram och naturligtvis den språkliga formuleringen.

Jag formulerade 4 öppna frågor, för jag ville ge informanterna möjligheten att berätta fritt om sina tankar och erfarenheter. När jag diskuterade ämnet med min handledare var vi eniga om att intervjuerna skulle vara på informanternas modersmål, i det här fallet på finska. På detta sätt undviker jag risken för att svaren blir begränsade på grund av bristande språkkunskaper. Öppna frågor låter också intervjuaren vid behov ställa preciserande frågor, vilket skulle tjäna bra denna undersökning.

3.3 Genomförande av intervjuerna och svaren

För denna undersökning har jag valt att göra fem intervjuer varav alla kommer att vara personliga intervjuer. Jag strävar efter att intervjuerna skulle vara som en diskussion som styrs med öppna frågor.

Alla intervjuerna kommer att spelas in på band, vilket förutom underlättar intervjuarens arbete även skyddar forskningsresultaten mot mänskliga fel i sakprecision när allt som har sagts i intervjun inte är avhängigt av intervjuarens minne. Nästa steg är att transkribera bandinspelningarna vilket är motiverat att göra för att nå precision när det gäller sakinnehållet. Andra företeelser som suckar, intonation och små pauser i talet o.s.v. är inte betydelsefulla i denna undersökning.

Min intervju består av frågor om informanternas åsikter om ämnet uttal och uttalsundervisningens nytta samt undervisningsmetoder som informanter har upplevt som effektiva. I den fjärde frågan får informanterna berätta fritt om sina tankar om och erfarenheter av hur uttalsundervisningen har påverkat deras språkinläring. Informanterna får bekanta sig med intervjufrågorna på förhand, för frågorna handlar om händelser som möjligen har skett för några år sedan och inte längre är i färskt minne. Informanterna får också läsa igenom kursbeskrivningarna av de kurser som universitetets ämnesinstitution för språk erbjuder i ämnet svenskt uttal för att komma ihåg vilka saker som har behandlats i undervisningen. På detta sätt strävar jag efter så omfattande och detaljerade svar som möjligt. Både intervjuarens och informanternas versioner av intervjufrågor finns i slutet av avhandlingen som bilagor både på finska och svenska.

Som metod att analysera mitt material har jag valt att utnyttja innehållsanalys som är en typisk metod för kvalitativa undersökningar och lämpar sig väl för analys av åsikter och erfarenheter. Under analysprocessen ska jag gå igenom alla intervjusvar och försöka hitta gemensamma drag, likheter och olikheter och dra slutsatser på basis av dem.

För att skydda informanternas identitet har jag valt att intervjua dem anonymt. Alla intervjusvar förstörs också vederbörligt efter att denna undersökning har slutförts.

4. RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel presenterar jag de resultat som jag har fått från mina intervjuer. Jag började genomgången av intervjusvaren med att transkribera dem på finska och analyserade svaren en fråga åt gången med ett jämförande perspektiv.

Jag har fem informanter som alla studerar vid Jyväskylä universitet. Att hitta för denna undersökning lämpliga informanter var lätt, för mina enda krav var att de gärna har utfört sin språkpraktik, deras huvudämne är svenska och att de har fått uttalsundervisning i svenska. Jag kände till alla mina informanter sedan tidigare åtminstone till namnet, men jag tror att detta inte är till förfång för min undersökning. Två av mina fem informanter bad jag själv att delta i undersökningen och de andra tre ställde sig upp frivilligt och deltog i min undersökning när jag sökte informanter på Facebook. Man kan naturligtvis anta att valet av informanter kan ha påverkat resultatet, för det är inte omöjligt att de informanter som ställde sig upp frivilligt är intresserade av uttal och ville därför delta i undersökningen. Också det att jag själv har valt två informanter kan ha inverkan på resultaten. Mitt val av informanter grundade sig på att jag visste att de personerna redan hade gjort språkpraktiken.

Innan jag började intervjuerna vid intervjutillfället informerade jag mina informanter om min kandidatavhandling och dess syften att utreda universitetsstuderandenas tankar om uttalets betydelse och upplevelser om uttalsundervisningens nytta till inlärandet av uttal. Jag betonade att de har rätt att avbryta intervjun om de anser att de inte vill delta i undersökningen och att de också får informera mig senare om de anser att de har sagt någonting som de inte vill att jag använder i denna undersökning. Jag var också förberedd att förklara alla termer som jag använde i intervjun. Ett exempel på en sådan term var *pedagogiskt lyssnande* med vilken jag menar att läraren handleder inlärare att lyssna på och koncentrera sig på vissa företeelser eller minder enheter i språket som förekommer i materialet, t.ex. att lyssna på alla *sje*-ljud eller accenter.

4.1 Intervjufrågorna och svaren

Härnäst redogör jag mina intervjufrågor och svaren jag fått.

4.1.1 Den första frågan

I den första frågan ville jag utreda om mina informanter upplever att uttal är ett viktigt delområde inom språkkunskaper.

Den första informanten håller sig själv för en praktiskt inriktad människa och anser att det viktigaste är att bli förstådd. Det enda kravet hon ställer på uttalet är att det är förståeligt och inte stör kommunikationen. Hon påpekade till och med att hon upplever ett för noggrant ”orddrytteri” med uttalet frustrerande. Den andra informanten anser uttalet som viktigt, men såsom den första informanten betonar hon förståelighet. Enligt hennes åsikt är det viktigaste att man försöker göra sig förstådd.

De andra tre informanterna anser uttalet som ett viktigt delområde inom språkkunskaper och argumenterar detta till exempel med att ett bra uttal ökar självsäkerheten och trovärdigheten och risken för missförstånd minskar. En informant lyfte också fram att ett bra uttal inriktar lyssnarens eller samtalspartners uppmärksamhet på *vad* man säger istället för *hur* man säger det. Uttalet sades också vara den största faktorn som inverkar på om kommunikationen lyckas eller inte. Den andra informanten sammanfattade sina tankar om uttalets betydelse med att säga:

Ett dåligt uttal minskar talarens trovärdighet. Om man till exempel är magister i svenska och inte kan uttala bra, väcker det en fråga om vad man egentligen då kan?

Se vie vakuuttavuutta jos on tosi hyvä joku kielen maisteri ja sit ei kuitenkaan osaa ääntää sitä, niin, öö, mitä se sitten osaa?

I den första frågan ville jag också veta om informanterna upplever att kurserna vid universitetet har inverkat på deras tänkande eller inställning till uttalet. Alla informanterna svarade att uttalsundervisningen vid universitetet har haft någon slags inverkan på deras tänkande eller inställning till uttalet.

Den första informanten svarade att uttalsundervisningen vid universitetet har utvidgat hennes syn på uttalets räckvidd och att det finns många små nyanser och accenter som man kan fästa uppmärksamhet på. Trots detta betonade hon fortfarande att kommunikativiteten är den viktigaste faktorn.

Den andra informanten gav ett likartat svar: Uttalsundervisning har inverkat på hennes syn på uttalet och undervisningen har gett henne baskunskaper om det. För att ge ett exempel på den nya kunskap som hon hade lärt sig i undervisningen nämnde hon termen *fraseologi*. Till slut sade hon att man undervisar i uttalet för litet vid universitetet och betonade studerandenas eget ansvar för att lära sig uttal.

Den tredje informanten erkände att uttalsundervisningen säkert har påverkat hennes tänkande om uttalet, men hon hävdade att hon alltid har tänkt att ett bra uttal är viktigt. Hon hade upplevt att undervisningen hade åskådliggjort och därmed hjälpt hennes uttalsinläring, men att hon också fann noggranna termer i undervisningen litet frustrerande.

Den fjärde informanten har också upplevt att uttalsundervisningen har påverkat hennes tänkande om uttalet. Hon nämnde särskilt att hon har lärt sig hur man uttalar olika ljud på svenska och hur de påverkar varandra i satser. Denna informant tog också upp termen *talekonomi*.

Den femte informanten svarade att uttalsundervisningen inte har haft en stor inverkan på hennes tänkande om uttalet, för det har alltid varit så viktigt för henne. Hon konstaterade att uttalskurserna vid universitetet bara har förstärkt hennes åsikt.

Den tredje informanten formulerade sina tankar om universitetskursernas inverkan på hennes tänkande om uttalet på följande sätt:

(...) Jag har alltid tänkt att uttal är viktigt. På högstadiet fäste jag uppmärksamhet på hur en lärare inte kunde uttala något ord. Det är en viktig sak, uttalet. (...) Till en viss grad anser jag alla ”apikoalveolar-saker” som frustrerande i studierna vid universitetet, men å andra sidan hjälpte och konkretiserade den [uttalsundervisningen] t.ex. artikulationsställena vid vokaler. Jag hade mycket nytta av det.

(...) Kyllä mä oon aina ajatellu, mä muistan kun mä oon yläasteella ajatellu, et ei vitsi eihän toi ruotsinopettaja osaa sanoa tota sanaa, et kyl mä huomaa, että mä oon sen jo aiemmin niinku sit aatellu, että se on tärkeätä se ääntäminen. (...) Se oli jossain määrin vähän turhauttavaakin, se semmonen, että opeteltiin niitä kaikkia (...) apikoalveolaarijuttuja, mutta toisaalta niin, se kyllä myös autto mun mielestä tosi paljon, tosi paljon havainnollisti vaikka vokaalien (...) paikkoja (...) mun mielestä siitä oli myös paljon hyötyä.

4.1.2. Den andra frågan

I den andra frågan ville jag utreda om mina informanter upplever att uttalsundervisning har underlättat deras uttalsinläring.

Den första informanten hade upplevt bara litet inverkan på sin uttalsinläring. Hon berättade att hon efter uttalsundervisningen bättre kan skilja mellan rikssvenska och finlandssvenska, men hon upplever också att själva teorikunskapen inte har påverkat hennes uttalsinläring. Hon berättade också att hon upplever att hon kan tillämpa det som hon har lärt i undervisningen också i praktiken. När jag frågade om fonetisk kunskap har gett henne aha-upplevelser berättade hon att bruket av /ä/ före /r/ har varit en aha-upplevelse för henne. Hon underströk också betydelsen av praktisk träning i språkpraktiken som enligt henne har gett den största nyttan i hennes språkinläring.

Den andra informanten gav ett likartat svar. Hon medgav att det var nyttigt att man i undervisningen fick tala högt och träna sitt eget uttal, men hon hade inte satsat på teorin eller termerna och berättade att hon inte tänker på talorganen när hon talar svenska. Den andra informanten sade att om hon fäster uppmärksamhet på uttalet, teorikunskapen och ett korrekt uttal, upplever hon att hon kan tillämpa kunskapen också i praktiken. Hon har inte fått aha-upplevelser om fonetisk information.

Den tredje informanten anser att hon kan ha haft någon nytta av uttalsundervisningen när det gäller hennes uttalsinläring, men hon ville inte generalisera inverkan för mycket. Hon berättade att hon kan tillämpa det som hon har lärt sig i undervisningen, om hon kommer ihåg att fästa uppmärksamhet på det, vilket hon ofta glömmer bort att göra. Enligt henne kräver teorikunskap mycket träning och observation, innan den kan tillämpas i praktiken och blir automatiserad. Reduktion i svenska språket har varit en aha-upplevelse för henne. Genast efter det att de hade behandlat reduktionen i undervisningen började hon förstå svensktalande människor bättre. Hon berättar också att hon har haft nytta av genomgången av *sje*-ljudets olika allofoner.

Den fjärde informanten anser att hon har haft mycket nytta av uttalsundervisningen. Som särdeles nyttiga hade hon upplevt IPA-tecken, men hon betonade också vikten av teorikunskapen som har gett henne den kunskap på basis av vilken hon kan uttala nästan alla nya ord. Hon upplever att hon kan tillämpa de på kursen inlärd sakerna i praktiken. I detta sammanhang nämnde hon att hon har börjat reducera sin egen svenska. Som aha-upplevelse nämnde hon att hon på grund av fonetisk kunskap har börjat förstå svenska ännu bättre.

Den femte informanten var av samma åsikt som den tredje informanten, men hon tillade att om undervisningen inte hade varit så teoriinriktad hade hon haft mer nytta av den. Å andra sidan ansåg

hon att fonetisk kunskap om ljud var intressant, men en för djuplodande genomgång av teorin har t.o.m. försvårat hennes uttalsinlärning. Uttalsundervisningen hade emellertid inriktat hennes uppmärksamhet på att noggrant lyssna på språkets enstaka ljud, vilket hon tycker är bra. Den femte informanten berättade att de på kursen behandlade temana var så svåra att hon inte har haft några aha-upplevelser eller kan tillämpa dem i praktiken.

4.1.3. Den tredje frågan

I den tredje frågan ville jag utreda om uttalsundervisning som innehåller framför allt teorikunskap har inverkat på informanternas uttalsinlärning och om det finns något delområde eller delområden i uttalet som de har upplevt som svåra. Jag var också intresserad av om mina informanter kunde ge exempel på undervisningsmetoder som de har upplevt som effektiva. Härtill ställde jag preciserande frågor om pedagogiskt lyssnande eller köruttal har upplevts som effektiva metoder.

Enligt den första informanten är rikssvenska betydligt svårare än finlandssvenska. Hon påstår att detta beror på hennes eget modersmål, finska, och därmed passar finlandssvenskan också bättre i munnen och är lättare att förstå. Det som hon har upplevt särskilt svårt i rikssvenskan är reduktion som försvårar förståelsen. Det enstaka ljud som hon har upplevt som svårt är *sje*-ljudet. Den första informanten betonade också den nytta i språkinlärning som hon hade fått från språkpraktiken i Sverige.

När jag frågade om effektiva inlärnings- och undervisningsmetoder hade den första informanten ett färdigt svar: att åka på utbyte. I uttalsundervisningen anser hon att det har varit bra metoder att hålla föredrag, grupparbete och samtal i smågrupper. Hon efterlyser också betydelsen av en individuell, uppmuntrande feedback. Språkstudioarbete där man lyssnar på sitt eget uttal på bandet och gör korrigeringar enligt lärarens anvisningar har hon också upplevt som effektivt. Pedagogiskt lyssnande har hon också upplevt effektivt på grund av lärarens handledning. Hon har också alltid tyckt om köruttal och säger att denna metod kan uppmuntra också blyga elever att öppna sin mun.

Den andra informanten berättade att hon också hade upplevt rikssvenska svårare än finlandssvenska. Särskilt svåra är enligt henne de rikssvenska ljuden e och y. Hon berättade att hon fortfarande inte kan uttala dem rätt. De rikssvenska accenterna ansåg hon också som svåra, men hon konstaterade att hon hellre talar finlandssvenska och därför försöker hon också låta bli att tala rikssvenska. Som effektiva undervisningsmetoder nämnde hon upprepning efter läraren eller bandet och därtill ansåg hon pedagogiskt lyssnande också som en bra metod. Köruttal hade hon för sin del inte upplevt som

en bra metod. Hon kunde inte komma ihåg att hon hade fått individuell feedback, men hon anser att den kunde vara mycket nyttig om man fick den.

Den andra informanten kommenterade bra undervisningsmetoder och pedagogiskt lyssnande som undervisningsmetod på följande sätt:

Till exempel upprepning efter läraren eller bandet. Att man går igenom samma sak många gånger. Jag lär mig så att jag lyssnar på hur det går och sen kan man upprepa det själv.

Esimerkiksi et toistetaan opettajan perässä tai että monesti käydään sama juttu läpi (...) Mä niinku opin sillä tavalla, et mä kuulen miten se menee ja sit mä voin ite toistaa perässä.

[pedagogiskt lyssnande som undervisningsmetod] Jo, den är bra. Det är bra att man styr en att lägga märke till vissa saker i det. [när man lyssnar på språket]

[ohjatusta kuuntelemisesta] Joo, kyl toi on hyvä, niinku että, sanotaan, että, no niin, keskittykää tähän niinkö että ja ohjataan tavallaan huomaamaan tiettyjä asioita siinä. [kun kuunnellaan kieltä]

Den tredje informanten hade upplevt *sje*-ljudet och svenskans ö som svåra. Talets rytm, flyt och betoning hade hon likaså upplevt som svåra. Som en bra undervisningsmetod nämnde hon reduktionens konkretisering med skriftliga meningar. Med detta menade hon att de fick lyssna på svenska med hörlurar och markera betoningar i en skriftlig text. Efter detta gås uppgiften igenom lärarstyrt tillsammans. Den tredje informanten ansåg också att pedagogiskt lyssnande är en bra undervisningsmetod, för då hör man äkta svenska och man kan göra iakttagelser om språket. Hon kunde inte ge ett så precist svar på om köruttal är en bra metod, utan hon konstaterade bara att man måste inkludera mångsidiga metoder och äkta språk i undervisningen och därför kan någon tycka att det fungerar bra. Den tredje informanten sätter också högt värde på individuell feedback och var av den mening att man borde ge mer individuell feedback i undervisningen.

Den fjärde informanten ansåg de svenska trängre vokalerna som svåra. Som exempel nämnde hon i, y och e -ljuden. Som en bra metod nämnde hon språkstudioarbete: att spela in och lyssna på sitt eget uttal och att man sedan korrigerar sitt eget uttal. Hon skulle också ha velat se accentkonturer från sitt uttal och jämföra dem med accentkonturerna för en nativ svensktalare. Hon nämnde att uttalsundervisningen i olika språk (i hennes fall svenska och tyska) stödjer varandra. Hon ansåg att pedagogiskt lyssnande är en bra metod för det hjälper att känna till olika drag i språket. Markering av accenter (jfr med den tredje informanten ovan) är enligt henne också effektivt. Om köruttal konstaterade hon att det är effektivt om man inte ensam vågar tala högt. Nackdelen är förstås att läraren inte kan höra vad enskilda individer säger eller korrigerar felaktigt uttal. Å andra sidan fungerar

köruttal vid nya ord om man får säga dem högt efter läraren eller bandet. Den fjärde informanten efterlyser betydelsen av individuell feedback för inläringen. Hon argumenterar detta med att säga att man annars inte kan veta vilka ljud som är bra och vilka som måste förbättras. Hon upplever att hon har fått bra anvisningar från sin lärare om sitt uttal i språkstudion, men hon anser också att hon skulle ha velat få mer feedback.

Enligt den femte informanten är de svenska trängre vokalerna svåra. Hon berättade att det vanligen inte lyckas om hon försöker bokstavera sitt eget namn för en svensk diskussionspartner. Som särskilt svår upplever hon den svenska vokalen u. Hon ansåg också finlandssvenska vara lättare än sverigesvenska. Som effektiva undervisningsmetoder nämnde hon filmer med svensk textning och det att man får läsa och lyssna samtidigt. Hon ansåg pedagogiskt lyssnande som en effektiv metod, men köruttal uppfattade hon inte som någon bra metod.

Den femte informanten betonade vikten av den individuella feedbacken och var av den meningen att läraren borde kunna korrigeras studerandenas felaktiga uttal utan att de blir sårade. Hon betonade lärarens roll också med att säga att läraren hjälper en med att utveckla ens språkfärdigheter. Enligt henne är det ytterst viktigt att läraren skulle korrigeras felaktigt uttal och ge feedback, för om man lär sig uttala fel är det svårt att lära bort denna ovana. Utvecklingsdiskussioner skulle enligt henne fungera bra i uttalsundervisning, för man borde få elever att bli medvetna om uttalet.

4.1.4 Den fjärde frågan

Den fjärde frågan bestod av flera delar. Först bad jag mina informanter att berätta fritt om deras iakttagelser och erfarenheter om hur uttalsundervisning har påverkat deras språkinläring. Efter det ställde jag frågor om informanternas erfarenheter av kommunikation i situationer där de har använt svenska med föddsvenskar. I sin helhet lyder den fjärde frågan på följande sätt:

- Berätta fritt om dina iakttagelser och erfarenheter av hur uttalsundervisningen har påverkat din språkinläring.

Därtill frågade jag:

- Har du någonsin fått feedback på ditt uttal i svenska?
 - Hurdan feedback fick du?
 - Har man någonsin korrigerat ditt uttal? I så fall, på vilket sätt?
 - Hurdana saker i ditt uttal korrigerade man?

- Var det lätt för dig att förstå svenska? Vad tror du att det beror på?
- Var det lätt för de andra att förstå dig?
- Har du märkt uttalsundervisningens inverkan när du har vistats i en svenskspråkig omgivning?

Till slut fick informanterna möjligheten att sammanfatta sina tankar eller tillägga någonting om de tidigare hade glömt att säga någonting.

Den första informanten berättade att hon har haft den största nyttan av praktikinriktade universitetskurser där hon har fått positiv uppmuntran och där felaktigt uttal har korrigerats på ett vänligt sätt. Hon har märkt att uttalsundervisning hade förberett henne för utbyte, för det var undervisningens förtjänst att hon visste att man talar annorlunda i Sverige, vilket underlättade hennes hörförståelse i den svenskspråkiga omgivningen. Hon uppfattade uttalsundervisningen före utbyte som mycket teoretisk, men hon tror också att teorikunskapen har förblivit i det undermedvetna och mognat där och senare aktiverats på utbyte.

Som det kom fram redan ovan hade den första informanten varit på utbyte i Sverige. Hon berättade om sina erfarenheter av utbytestiden. Enligt henne var den mest allmänna kommentaren om hennes uttal att hon kommer från Finland. Hon berättade att hon blev korrigerad många gånger under utbytestid, men hon kunde inte komma ihåg något exempel på korrigeringar. Annars har andra förstått henne. Vistelsen i Sverige hade påverkat hennes uttal och hon upplever att hon började förstå och imitera sverigesvenska. Hon sammanfattade att det var i början svårt att förstå svenska, men att det blev lättare med tiden, vilket var på grund av den oavbrutna, aktiva svenska inputen och det att man var tvungen att använda svenska.

Den första informanten hade hamnat i situationer där hon inte hade blivit förstådd, men hon själv tror att det inte berodde på hennes uttal, utan hade mer med personen och karaktärsdrag att göra. Hon kom ihåg en gång hon hade blivit korrigerad av en svensk med ordet *lärare* vilket hon hade uttalat felaktigt [lerare], men detta hade inte hänt på utbyte.

Den första informanten berättade att hon på utbyte aldrig tänkte på de saker som gått igenom under uttalskurserna, men vid intervjutillfället, när hon tänkte litet noggrannare, märkte hon att hon kanske ändå omedvetet har utnyttjat det som hon har lärt sig i uttalsundervisningen. Hon anser i allmänhet att kunskap som hon har lärt sig i uttalsundervisningen är tyst kunskap som inverkar omedvetet på språkbruket.

Den andra informanten hade haft ett sommarjobb på Åland och hon berättade om sina erfarenheter. Som exempel på feedback hon fått på sitt uttal nämnde hon att man ofta frågade henne varifrån hon

kommer. Enligt henne blev hon aldrig direkt korrigerad och om hon var osäker på sitt uttal frågade man henne vad hon menar eller upprepade de osäkra ställena i hennes tal, så att man blev säker på vad hon menar. Hon kom ihåg bara ett exempel där hon inte blev förstådd och detta hände med numren. Annars tror hon att missförstånd inte berodde på hennes uttal utan på budskapets innehåll.

I början av hennes vistelse på Åland upplevde hon rikssvenska (jag antar att hon menade sverigesvenska som talades av turister) som svår att förstå, eftersom man talade så snabbt och otydligt. Enligt henne var det särdeles svårt att diskutera med äldre män som ”sluddrade”. Hon tror att orsaken till svårigheterna med förståelsen var helt enkelt oerfarenhet. Hon berättade att det blev lättare att förstå rikssvenska. Enligt hennes erfarenheter förstod de andra hennes svenska bra och hon upplever därtill att hennes tal hela tiden blev bättre. I början vågade hon inte tala mycket men detta förändrades också med tiden.

Den andra informanten upplever att uttalsundervisningen har gett henne baskunskaper och hon vet också hur hon kan utnyttja dem. Hon har fäst uppmärksamhet vid uttalet i en svenskspråkig omgivning, särskilt vid svenska accenter och r-ljudet. I slutet av intervjun berättade hon att hon har upplevt språkpraktiken nyttigare än uttalskurserna. Enligt henne lär man sig bättre i en svenskspråkig omgivning än i språkstudion.

Den tredje informanten berättade att hon hade varit ivrig över teorikunskapen i uttalsundervisningen och hade lärt sig vad det talade språket egentligen består av. Med detta menade hon ljud och prosodi. Praktisk träning är enligt henne det bästa sättet att tillägna sig ett bra uttal. Hon tror att språkpraktiken på Åland har gjort hennes uttal flytande och mer idiomatiskt. Hon berättade att man hade korrigerat hennes uttal, särskilt betoning och vokaler, men å andra sidan fick hon också mycket positiv feedback på sitt uttal.

Den tredje informanten upplevde att det inte var lätt att förstå svenska i början av vistelsen på Åland. Hon antog att det berodde på reduktion och talets snabbhet. Hon trodde att svårigheterna kunde bero på att hon var oerfaren att höra talspråk. I likhet med de två andra informanterna ansåg hon också att det blev lättare med tiden att förstå svenska.

Den tredje informanten erinrade sig att det hade varit situationer där diskussionspartnern inte hade förstått henne på första gången och hon måste upprepa vad hon hade sagt, men oftast var det frågan om innehållet och inte uttalet som hade förorsakat otydlighet. Hon hade märkt uttalsundervisningens inverkan när hon arbetade på Åland: hon lyssnade på svenska på ett annorlunda sätt än tidigare och kunde göra iakttagelser om språket och också om sitt eget uttal. Till slut sade den tredje informanten

att hon upplever teorikunskapen, uttalsundervisningen och språkstudioarbetet som viktiga, men att uttalet utvecklar sig när man får använda språket och får feedback.

Den fjärde informanten berättade att hon hade varit på utbyte i Sverige och man hade ofta trott att hon var en gotlänning eller att hon kom från Sydsverige. Hon ansåg att andra människor hade lätt att förstå henne, men hon blev också några gånger korrigerad. Mestadels handlade korrigeringarna om ordförrådet, men hon mindes också ett fall där hon märkte att hon hade uttalat a fel och måste korrigera sitt uttal. Den fjärde informanten ansåg att det är tack vare uttalsundervisningen och de nativa, svenska och danska lärarna vid universitetet att hon klarade sig på utbyte. Hon upplever att hon förstår olika dialekter (t.ex. skånska) bättre efter uttalsundervisningen och utbytestiden.

Den fjärde informanten upplever att uttalsundervisningen har styrt hennes intresse att lyssna på svenska aktivt, som exempel nämnde hon uttalet av vissa ord. Hon skulle vilja lära sig mer om prosodi, eftersom prosodin enligt hennes erfarenhet inte tas tillräckligt fram i uttalsundervisningen vid universitetet.

Till slut ville den fjärde informanten betona att uttalsundervisningen ger grunden till initiativrik, självständig språkinläring och observation. Hon anser också att det på grund av uttalsinläring är motiverat att man får uttalsundervisning. Hon konstaterade också att om hon inte kunde uttala så bra som nu skulle detta inverka på hennes egen uppfattning om sin språkkunnighet.

Den femte informanten kommenterade först att det finns för litet uttalsundervisning. Hon är rätt säker på att uttal har inverkan på de andra delområdena i språkinläringen, för hon anser att alla delområden i språket påverkar varandra. Hon berättar att hon har fått mycket feedback på sitt finlandssvenska uttal, särskilt under gymnasietiden men också när hon var på utbyte i Sverige, men en del hade också trott att hon kommer från norra Sverige. Hon tror att man också har korrigerat hennes uttal, men hon kunde inte komma ihåg något exempel. Enligt henne är det ett typiskt sätt att korrigera ens uttal så att samtalspartnern upprepar de osäkra ställena i talet för att bli säker på vad den andra har menat.

Den femte informanten, som alla de fyra andra informanterna, berättade att det var litet svårt att förstå svenska i början av vistelsen i en svenskspråkig omgivning. Hon hade upplevt på samma sätt som den andra informanten att det var särskilt svårt att förstå äldre män medan kvinnor talade tydligare. Hon upplevde att andra människor hade lätt att förstå henne och att det inte fanns situationer där hon inte hade blivit förstådd på grund av sitt uttal utom ett undantag: hon hade en aning om att hennes hyresvärdinna låtsades att hon inte förstod vad hon sade på grund av hennes finlandssvenska uttal.

Informanten konstaterade att det i detta fall mer handlade om hyresvärdinnans negativa inställning till finlandssvenska än egentliga svårigheter att förstå uttalet.

Om uttalsundervisningens inverkan i en svenskspråkig omgivning berättade hon att hon nu efter uttalsundervisningen fäster mer uppmärksamhet vid sverigesvenskans ljud och hon upplever också att det delvis är lättare att förstå svenska efter det att man har fått undervisning i uttalet. Till slut ville hon betona att uttal är ytterst viktigt och hjälper säkert inlärningen av de andra delområdena i språket.

Den femte informanten skickade mig ännu i efterhand en åsikt som hon inte hade kommit ihåg vid intervjutillfället, men som hon ändå ville tillägga till hennes svar. Hon skrev följande om uttalets inverkan på de andra delområdena i språket, i detta fall på läsförståelse:

Ofta när man läser på ett främmande språk (svenska eller engelska) underlättar det om man kan uttala ord rätt i huvudet. Och ibland kan det t.o.m. hända så att man inte kan känna igen ett ord innan man har kommit fram till ett rätt sätt på att uttala det och därmed förstår man det ordet när man hör det rätt.

Usein lukiessa vieraalla kielellä (ruotsi/englanti) niin helpottaa kun sanat osaa ääntää oikein päässä. Ja joskus saattaa jops [sic] käydä niin, ettei sanaa tunnista ennen kuin on kokeilemalla päätynyt oikeaan ääntämistapaan ja sitä kautta ymmärtääkin sen sanan kun kuulee sen oikein.

4.2 Analys av intervjusvaren

Härnäst sammanfattar och analyserar jag de intervjusvaren.

4.2.1 Analys av svaren på den första frågan

Som svar på den första frågan om uttalets upplevda vikt fick jag sammanfattningsvis att två av de fem informanterna anser uttalet inte som ett mycket viktigt delområde inom språkkunskaper utan betonar snarare förståelighet och språkets kommunikativa funktion. De tre andra informanterna däremot uppfattar uttalet som ett viktigt delområde inom språkkunskaper och argumenterar sin åsikt med att säga att ett bra uttal ökar självsäkerhet och trovärdighet. De sistnämnda tog också upp uttalet som en faktor som påverkar kommunikationens framgång: om man talar med ett bra uttal förstår samtalspartnern bättre och å andra sidan koncentrerar han eller hon sig på vad man säger snarare än hur man säger det.

Alla informanterna svarade att uttalsundervisningen har haft inverkan på deras tänkande om uttal. Gemensamma drag som kom upp i svaren var att uttalsundervisningen har gett ny kunskap, vidgat synen på uttalet eller t.o.m. förstärkt uttalets upplevda betydelse.

Den fjärde informanten anser uttalet som ett mycket viktigt delområde inom språkkunskapen och efterlyser dess inverkan på sin uppfattning om sin egen språkkunnighet:

Om jag inte kunde uttala så flytande som nu, skulle det påverka hela min uppfattning om hur bra jag kan tala ett språk.

Jos mä en osais ääntää niin sujuvasti tai kun niinku nytte osaan, niin musta tuntuu, (...) et se vaikuttaa siihen mun kokonaisnäkemukseen siitä, et kuinka hyvin mä osaan puhua sitä kieltä.

4.2.2 Analys av svaren på den andra frågan

Som det kommer fram av svaren på den andra frågan om uttalsundervisningens underlättande inverkan på uttalsinläring upplever informanterna att den har haft inverkan på deras uttalsinläring. Som underlättande saker nämndes att man kan bättre skilja åt olika ljud och t.o.m. varianter och uttalsundervisningen har underlättat hörförståelsen. IPA-tecknen har också upplevt som en underlättande faktor. En informant ansåg att en djuplodande teoriinriktad uttalsundervisning har försvårat uttalsinläringen.

Det fanns mycket variation i svaren när det gäller teorikunskapens upplevda nytta till uttalsinläringen. Två av fem informanter berättade att de inte har upplevt någon nytta av teorikunskap medan de andra tre informanterna berättade att de har upplevt litet nytta eller stor nytta av teorikunskapen. Enligt en informant hade det nyttigaste varit när de fick träna sitt eget uttal under uttalsundervisningen. Språkpraktikens positiva inverkan på uttalsinläringen kom också fram i en informants svar.

Tre informanter berättade att fonetisk kunskap har förorsakat dem aha-upplevelser. Dessa aha-upplevelser berörde mestadels enstaka ljud men också reduktion och hörförståelse. Därtill berättade fyra informanter att de upplever att de kan tillämpa de under uttalsundervisningen inlärd kunskaperna i praktiken. Bara en informant ansåg att hon inte kan tillämpa kunskapen, eftersom kursens innehåll hade varit alltför mycket avancerat för henne.

4.2.3 Analys av svaren på den tredje frågan

I den tredje frågan ville jag utreda om de svåra delområdena i uttalet och härtill ville jag veta de undervisningsmetoder som mina informanter har upplevt som effektiva. Alla informanterna gav ett likartat svar om svåra delområden inom uttalet. Två av mina informanter nämnde att rikssvenska är svårare än finlandssvenska. Samma tendens om rikssvenskans svårighet kom fram i allas svar: Sammanfattningsvis kan man säga att informanterna hade upplevt den rikssvenska prosodin som svår. De enstaka prosodiska drag som nämndes i informanternas svar var reduktion och rikssvenska accenter samt talets rytm, flyt och betoning. En informant konstaterade att hon anser de rikssvenska trängre vokalerna i allmänhet som svåra. De enstaka ljud som informanterna ansåg som svåra att uttala var *sje*-ljudet, e, y, i, ö och u varav e, i och *sje*-ljudet nämndes av två informanter.

Som effektiva undervisningsmetoder nämnde informanterna praktisk inriktade metoder såsom språkstudioarbete, diskussionsuppgifter, föredrag och upprepning efter läraren eller bandet. Två av mina informanter hade upplevt konkretiserande skriftliga uppgifter om accenter och reduktion som effektiva. Alla informanter svarade att de upplever pedagogiskt lyssnande som effektiv undervisningsmetod, vilket betonar lärarens roll i uttalsinläring, m.a.o. upplever informanterna att de har nytta av lärarens expertis i ämnet. Andra undervisnings -eller inlärningsmetoder som kom fram i intervju svaren var utbytesstudiernas positiva inverkan på uttalet och filmer med svensk textning.

Köruttal förorsakade variation i intervju svaren. Två av informanterna ansåg att den är en bra metod och uppmuntrar också blyga studerande att öppna sin mun. Den andra av dem påpekade visserligen att läraren inte vid köruttal kan höra eller lyssna på enstaka individer och därmed också inte heller ge feedback på uttalet. Å andra sidan ansåg hon att köruttal vid nya ord är en bra metod. En av informanterna kunde inte ge något precis svar, utan hon åtnöjde sig bara att konstatera att det är bra med mångsidiga undervisningsmetoder. Två av mina informanter ansåg att köruttal inte är en bra undervisningsmetod.

Mina informanter var eniga om att individuell feedback är en bra undervisningsmetod och att man borde få eller få mer individuell feedback. Den femte informanten har sammanfattat sina tankar om betydelsen av feedbacken på följande sätt när jag frågade om man borde ge mer individuell feedback:

Det borde man, absolut och inte bara på uttalskurserna. Universitetet har en mycket dålig praktik att man inte ger feedback till elever, god eller dålig och inte fäster uppmärksamhet vid elevernas uttal på kurserna eller ger feedback på det heller. (...) Stämningen borde vara sådan att alla vet att de har kommit hit för att lära sig och att man uthärdar att man blir korrigerad. Läraren borde kunna korrigera studerandenas uttal och det borde inte vara

snöpligt eller förödmjukande. Läraren hjälper en att utveckla ens språkkunnighet och att lära sig vidare: om man aldrig blir korrigerad utvecklar man sig aldrig heller.

Pitäis ja ehdottomasti ei koskien pelkästään ääntämisen kurseja, vaan mun mielestä yliopistolla on tosi huono käytäntö siinä, että ei anneta sitä palautetta opiskelijoille, ei hyvää eikä huonoa, eikä oikeestaan millään lailla kiinnitetä huomiota siihen oppilaiden ääntämiseen (...) Tänne pitäis luoda sellanen ilmapiiri, jossa, kaikki tietää, että kaikki on täällä kieltä oppimassa ja kehittämässä, niin sua pitäis voida opettajan korjata eikä se tunnu nololta eikä nöyryyttävältä. Opettaja auttaa sua niinku pääsemään siitä eteenpäin. Mut jos niitä [virheitä] ei sit koskaan korjata, niin sä et koskaan pääse eteenpäin siitä.

4.2.4 Analys av svaren på den fjärde frågan

I den fjärde frågan bad jag mina informanter berätta fritt om deras iakttagelser om och erfarenheter av hur uttalsundervisningen har påverkat deras språkinläring. Efter det ställde jag frågor om informanternas erfarenheter av kommunikationen i situationer där de har använt svenska med infödda svenskar.

Trots att den allmänna opinionen om uttalsinläring verkar vara att man bäst lär sig uttal i en målspråkig omgivning där man hör språket och är tvungen att använda det, kom det i intervjusvaren ändå fram flera exempel på hur informanterna hade märkt uttalsundervisningens inverkan i en svenskspråkig omgivning. Informanterna berättade också om iakttagelser av hur uttalet inverkar på andra delområden i språkkunnighet.

Två informanter var eniga om att uttalsundervisning hade underlättat eller förberett dem att klara sig på utbyte. Teorikunskap om ett svensk talesätt eller olika dialekter och ljud hade underlättat hörförståelsen i en svenskspråkig omgivning. En annan tendens som kom tydligt fram i intervjusvaren var att informanterna tack vare uttalsundervisning fäster uppmärksamhet på uttalet i sig, olika ljud och prosodiska drag. Exempel på dessa är accenter och r-ljud. Nästan alla (3) informanter berättade att det är lättare att förstå svenska efter undervisningen i uttal, dvs. ökade kunskaper om uttalet har underlättat förståelsen av språket. En informant nämnde t.o.m. att uttalsundervisning har styrt hennes intresse att lyssna på svenska och gett grunden till självständig språkinläring.

Alla informanter berättade att de hade fått feedback på sitt uttal från infödda svenskar och den mest allmänna kommentaren var en fråga om hemlandet eller gissningar om varifrån informanten ifråga kommer. Två av informanterna berättade också att de hade fått feedback på deras finlandssvenska uttal. Två informanter nämnde att man berömde deras uttal.

Alla informanter hade haft situationer där samtalspartnern inte först hade förstått vad informanten hade sagt, men bara två informanter kom ihåg ett exempel på en situation där de inte blev förstådda på grund av felaktigt uttal. Två andra informanter berättade att man hade korrigerat eller gett feedback på deras uttal på a-ljudet, vokaler eller betoning. Informanterna tror att missförståndet snarare hade hänt till följd av ett opassande ord, dvs. av ett semantiskt fel än av ett felaktigt uttal. Annars ansåg alla informanter att det var lätt för andra människor att förstå deras tal. Alla informanter berättade att det var i början svårt att förstå svenska, men att det blev lättare med tiden. Två av informanterna hade gjort densamma iakttagelsen: det var särdeles svårt att förstå äldre mäns tal.

Om uttalsundervisningens inverkan på språkinlärning fick jag inte så precisa svar. En informant ansåg att teorikunskap om uttal, som man får i uttalsundervisningen, inte påverkar inlärningen av de andra delområdena i språket, men att den är kanske någonting som förblir omedvetet och som aktiveras och automatiseras först när man använder språket. Jag antar att informanten menar här att teorikunskapen är *procedurkunskap*, med vilken jag menar den kunskapsstypen som gäller inlärares förmåga att tillämpa sin språkkunskaper i språkanvändning. Kunskapen har automatiserats och används därför omedvetet i kommunikation. (Tornberg, 2012: 228) En annan informant hade märkt att uttalet har ett klart samband med språkets andra delområden såsom läsförståelse.

5 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I detta kapitel sammanfattar och diskuterar jag svaren som jag fick på forskningsfrågorna.

5.1 Reliabilitet och validitet

Innan jag genomförde intervjuerna hade jag bestämt mig för att i första hand agera som frågeställare och neutral lyssnare utan egna ställningstaganden och åsikter, vilket skulle påverka informanternas svar. Jag ville tillägna mig en objektiv roll som intervjuare och låta informanterna berätta sina åsikter och uppfattningar fritt utan att mina åsikter skulle styra dem att svara eller tänka på ett visst sätt. Jag strävade efter neutralitet, vilket enligt Hirsjärvi och Hurme (2000: 97) betyder att intervjuaren minimerar sin egen del, är fördomsfri, framför inga egna åsikter, börjar inte argumentera för eller emot den intervjuade och förundrar sig inte för någonting. Min uppgift som intervjuare var att ställa frågor och mina kommentarer skulle bara leda intervjun vidare och ge informanten feedback på svarets tillräcklighet såsom man rekommenderar intervjuaren att göra i Hirsjärvi och Hurme (2000).

Jag lyckades bra att hålla mig tyst, men några informanter ville efter intervjun ändå veta om mina åsikter om temat. När jag berättade mina uppfattningar om uttalets betydelse och t.ex. samband till andra delområden av språkkunskaper eller om de undervisningsmetoder som jag har upplevt som effektiva i uttalsundervisningen förargade sig informanterna över att de inte hade tänkt på sådana saker och de sade att de håller med mig i nästan allt jag sade. Jag anser ändå att det är en bra sak att de inte fick reda på mina åsikter före intervjun var gjord, eftersom det skulle ha påverkat resultatet. Härutöver är det också ett resultat om studenterna inte har kommit på dessa saker själva och avslöjar deras tankar om, dess betydelse, hur bred dess inverkan är på andra delområdena i språket och hur mycket de kan minnas om undervisningen. Personligen anser jag att sådana faktorer som uppfattas som viktiga är lättare att minnas. Å andra sidan kan det också vara så att man inte har analyserat sin inläring och har därför inte kunnat klä sina tankar i ord i intervjutillfället.

En faktor som försvagar reliabiliteten är förstås alltid att informanterna mer eller mindre medvetet kan i intervjutillfället vilja ge socialt önsvärda svar (Hirsijärvi & Hurme 2000). Som jag redan nämnde (se sidan 16 ovan) finns det också skäl att anta att de informanter som ställde sig upp frivilligt och deltog i min undersökning åtminstone i någon mån är intresserade av uttal och uttalsundervisning vilket kan ha inverkan på resultatet. Jag valde också själv två informanter som jag bad att delta i undersökningen, men jag försökte välja personer objektivt och valde dem därför att de har svenska som huvudämne och de har gjort språkpraktiken. Dock är det omöjligt att vara helt objektiv och man måste vara medveten om att det hurdana informanter jag har medvetet valt har haft inverkan på resultatet också.

Mitt urval av informanter var tämligen litet och resultaten berättar endast om en viss informantgrupps och vissa individers personliga åsikter och erfarenheter. Av den anledningen är mina resultat inte generaliserbara. Om man gjorde om denna undersökning med andra informanter, skulle den antagligen ge annorlunda resultat, för jag undersökte personliga tankar och erfarenheter. Jag försökte ändå med bandinspelningar i intervjutillfällena (se sidan 15 ovan) minska risken för att minnas fel de intervjuvaren, vilket in sin del främjar reliabiliteten.

Som process framskred min avhandling på alla fyra och jag upplever att det svåraste var att formulera intervjufrågorna. Om jag nu kunde ändra någonting skulle jag bearbeta intervjufrågorna så att de ännu bättre skulle motsvara mina forskningsfrågor, för även om jag lyckades få svar på mina forskningsfrågor märkte jag att den andra och den tredje frågan är tämligen likadana och att jag till och med i den fjärde frågan delvis utreder samma sak. Jag märkte också att jag hade glömt bort kursen *Introduktion till lingvistik* i det förhandsmaterial för informanter, men jag tror att detta inte hade

någon stor inverkan på resultatet eftersom kursen inte är en ”ren” uttalskurs och har av den grunden antagligen inte påverkat informanternas tankar om ämnet uttal.

5.2 Sammandrag av svaren på forskningsfrågor

I intervju svaren om uttalets upplevda betydelse svarade tre informanter att de anser uttal som ett viktigt delområde av språkkunskaper. De argument som kom fram i deras svar stämmer med Kuronen och Leinonens (2010) argument om uttalets betydelse (se sidor 5 och 10 ovan). Det som ännu blir öppet är i vilken mån man måste kunna uttala att talet är förståeligt eller att man blir förstådd? Enligt två av mina informanter är det mycket viktigare att bli förstådd än att kunna uttala bra, men ändå är det ett faktum att ett bra uttal ökar förståeligheten. Därtill märkte jag att de informanter som betonade talets förståelighet berättade i intervjun mer om saker som anknyter snarare till muntlig kompetens i allmänhet än till uttal som är bara ett delområde inom muntlig kompetens. Här antar jag att de två informanterna anser uttalets funktion mer som instrument för den talade kommunikationen (Kjellin 2002) än som viktigt i sig. Här stämde min hypotes inte fullständigt. Jag hade antagit att nästan alla informanter skulle vara av den meningen att uttalet är viktigt, men att det är viktigare att man blir förstådd.

Som sammanfattning av mina informanternas svar på uttalsundervisningens upplevda nytta kan jag konstatera att alla mina informanter anser att de har fått nytta av uttalsundervisningen. Den har utvidgat synen på uttalet och gett grundkunskaper som har underlättat hörförståelse och förberett studerande för vistelse i en svenskspråkig omgivning. Undervisning i uttalet hade också åskådliggjort och underlättat inläringen av svenska vokaler och reduktion. En informant hade upplevt att hon har mer beredskap att höra skillnader mellan olika ljud i tal.

Informanternas erfarenheter av uttalsundervisningens nytta stämmer med Kuronen och Leinonens (2010) definition av lärarens handledande roll i uttalsinläring (se sidor 11-12 ovan). Också Kjellin (2002) betonar lärarens roll som meddelare av fonetisk kunskap: ”(...) att finna det rätta uttalet, är till nästan 100 procent *lärarens* ansvarsområde.” Läraren är också viktig i automatiseringsfasen av fonetisk kunskap (medan det att inlära sig att tillämpa det inlärd uttalet till allt vad han eller hon säger är nästan hundra procent inlärares eget ansvar) Kjellin (2002).

Den tredje forskningsfrågan om teoretiska kunskapers inverkan på inläring av uttalet har rönt den största variationen i svaren. Enligt en informant har teoretisk kunskap inte påverkat hennes uttalsinläring. Teorikunskap har också upplevts som frustrerande, men samtidigt har man upplevt

att den underlättat inläringen av uttalet, särskilt reduktion. Nyttan av uttalsundervisningen har fastställts också på en mer allmän nivå: en informant anser att hon kan uttala nästan alla nya ord tack vare IPA-tecknen som hon lärt sig i uttalsundervisningen. Informanterna hade upplevt att genomgången av olika ljud (t.ex. ä, e och *sje*-ljud) och bruket av /r/ inför /ä/ har underlättat deras uttalsinläring. En informant tror att teorikunskapens inverkan på hennes uttal är sannolikt omedvetet.

Mina undersökningsresultat om informanternas personliga erfarenheter av uttalsundervisningens nytta avviker betydligt från Purcell och Suters (1980: 285-286) påståenden om formella undervisningens föga inverkan på uttalsinläring av engelskan. Enligt Purcell och Suter (1980) finns det fyra faktorer som är anknuten till ett bra uttal: talarens första språk, imitationsförmåga, vistelsetid i en målspråklig omgivning och individens eget intresse för ett bra uttal. Det som överensstämmer med Purcell och Suters (1980) resultat är mina informanternas erfarenheter av vistelsetidens positiva inverkan på uttalsinläring.

Informanterna var förvånande eniga om de svåra delområdena i svenskt uttal. Allmänt upplevdes rikssvenska (i dessa fall tror jag att informanterna menade sverigesvenska) svår eller svårare än finlandssvenska. En annan stor enhet som informanterna hade upplevt som svår är svensk prosodi (de nämnda delområdena inom prosodin var rytm, accenter, intonation, betoning och flyt). Ljud som nästan enhälligt uppfattades som svåra var svenskans trängre vokaler som också Kuronen och Leinonen (2010, se även Dahlstedt 1972: 22) anser i sina pedagogiska kommentarer vara viktiga för en finländsk inlärare att fästa uppmärksamhet på. Enstaka exempel på vokaler som informanterna upplevdes som svåra var e, i, y, u och ö. De enda konsonantljud som uppfattades som svåra var *sje*-ljud och r.

Här stämde mina egna hypoteser om vad som uppfattas svårt i svenskt uttal, men ändå är jag litet förvånad över att *tje*-ljudet inte blev nämnt i svaren. Också det rikssvenska [d], som uttalas annorlunda än det finska d och som enligt Kuronen och Leinonen (2010: 179) är det ljud som verkar förorsaka den största svårigheten för de finska inlärarna blev inte nämnt i intervju svaren.

Informanterna var nästan eniga om effektiva inlärnings- och undervisningsmetoder. Alla informanter ansåg att lärarens (individuella) feedback är en effektiv metod och hjälper att utveckla uttalet. Andra metoder som nämndes var språkstudioarbete, pedagogiskt lyssnande, köruttal, upprepning och lärarstyrda skriftliga övningar med vilka man tränar reduktion (här måste jag påpeka att pedagogiskt lyssnande och köruttal var metoder som jag tog upp, men de upplevdes ändå som bra metoder). Man kan återigen dra en slutsats att läraren har en stor roll i studerandenas uttalsinläring, åtminstone när det gäller inläring av uttalets teori. En annan typ av inlärnings- eller undervisningsmetoder som kom

fram i intervjuaren var praktiskt inriktade uppgifter såsom föredrag, grupparbete och diskussionsuppgifter i smågrupper. Därtill nämndes filmer också som effektiva undervisningsmetoder. Att åka på utbyte eller språkpraktik nämndes också i fyra svar.

Enligt Kjellin (2002: 139) är köruttal en bra undervisnings- och inlärningsmetod av uttal för det kombinerar tre viktiga aspekter av uttal: att lyssna, öva prosodin och upprepa många gånger. Kjellin (ibid.) har jämfört köruttal med körsång och påstår att vid köruttal ”man dras nästan obönhörligt in i körens melodi (...) och hittar den svenska språkrytmen och övar in den.”

Svaren på den fjärde frågan hade mest variation när det gällde om informanterna upplever att uttalsinläringen påverkar språkinläringen. På grund av svaren är det skäl att anta att uttalsundervisning har påverkat informanternas hela språkuppfattning. Detta framgår av informanternas uttalanden enligt vilka uttalsundervisning har inverkat på hur de har lärt sig känna igen olika ljud och företeelser i det talade språket, börjat göra iakttagelser i andras och sitt eget uttal och börjat fästa uppmärksamhet vid sitt eget uttal, m.a.o. har uttalsundervisning och fonetisk kunskap gjort informanterna medvetna om uttalet. Uttalsundervisning har också gett dem kunskap om hur ett talat språk är konstruerad och en grund till initiativrik och självständig språkinläring samt mer beredskap till ett språkligt tankesätt och reflektion av egen inläring. Här stämmer informanternas erfarenheter med Kjellins (2002: 25) påstående om uttalsundervisningens syften (se sidan 12 ovan).

Bara två av informanterna hade tagit ställning till uttalsundervisningens inverkan på inläring av språkets andra delområden såsom läsförståelse, grammatik eller ortografi. Den ena av dem var säker på att det finns samband mellan uttalsundervisning, ett bra uttal och inläring av de andra delområdena i språket. Hon själv hade märkt att ett bra uttal underlättar hennes läsförståelse. Den andra kommenterade att hon inte har märkt att uttalet inverkar på t.ex. skrivning eller grammatik. Alla informanter har ändå märkt det naturliga sambandet mellan uttal och hörförståelse. Kjellin (2002: 17) påstår att ”det finns så starka samband mellan uttalet och många delar av grammatiken, t.ex. ordföljd och formlära, att hela den övriga språkinläringen påverkas positivt av att uttalet blir bra.” Därtill påstår Kjellin (2002: 35) att det blir lättare att lära sig skriva ett språk sedan, när man redan kan tala språket.

5.3 Prosodi och attityder till uttal

Även om följande teman inte hör till mitt huvudsakliga undersökningsområde vill jag fördjupa temat kring de resultat jag fick i intervjuerna om attityder och prosodi.

Feedback som mina informanter hade fått från människor med svenska som modersmål motsvarade mina förväntningar och stämde överens med Kjellins (2002) påstående om prosodi som avslöjande faktor om människans hemland eller modersmål (se sidan 9 ovan). Kuronen och Leinonen (2010) påstår också att en bra behärskning av prosodin i uttalet är betydligt viktigare än enstaka ljud. Den mest allmänna kommentar som mina informanter hade fått om sitt uttal var frågan eller gissningar om deras hemland, vilket hänvisar till att andra människor hade märkt av informanternas uttal att de inte är föddsvenskar (de enda undantagen var den fjärde och den femte informanterna som infödda svenskar gissade komma från Sydsverige, Gotland eller norra Sverige).

En av mina informanter hade en obehaglig erfarenhet av sin sydsvenska hyresvärdinnas negativa attityd till hennes svenska som hyresvärdinnan eventuellt upplevde som svenska med finsk brytning. Informantens erfarenhet av en negativ inställning till ett språk med brytning stämmer med Ljushems (2011) resultat. Hon har undersökt vad som uppfattas som bra svenska, bra uttalat eller grammatiskt korrekt tal. Resultatet av undersökningen var att infödda språkbrukare upplever ett bra uttalat språk vara bättre språk och grammatiska brister inte spelar en så stor roll. Det finns således skäl att anta att informantens hyresvärdinna antingen verkligen inte förstod vad informanten sade eller hon bara låtsades att hon inte förstod, eftersom hon tyckte att informanten talade svenska dåligt. I så fall är det frågan, som sagt, snarare om en negativ attityd mot olika språkvarianter än informantens språkkunnighet. Också Boyds (2004) undersökningsresultat om attityder till talade språk med brytning stämmer med attityden som min informant hade mött.

Till slut vill jag fästa uppmärksamhet vid en sak som kan tolkas av intervjuvaren om man undersöker dem på en allmän nivå: mina informanter har omedvetet presenterat en tolkning av hur man lär sig uttal och den överensstämmer med Kuronen och Leinonens (2010) redovisning (se sidan 12 ovan). Det kom fram i flera intervjuvar att uttal har underlättat hörförståelsen, vilket är en naturlig och nödvändig förutsättning för ett bra uttal: ”man måste lära sig att höra vad man vet och veta vad man hör” (Kjellin 2002: 117) eller som Kuronen och Leinonen (2010: 110) har formulerat det: ”om man hör rätt, så kan man också göra rätt!” Nästa steg av uttalsinlärning, imitation, kom också fram i en informants svar. Lärarens uppgift är att hjälpa inläraren att kontrollera hans eller hennes uttal. Automatiseringen av kunskapen sades kräva mycket träning och observation i det egna uttalet. Sammanfattningsvis kan man säga att informanterna har lärt sig hur man lär sig uttal och att ett bra uttal av ett främmande språk är uppbyggt av inlärarens egen ansträngning, men man behöver också uttalsundervisning.

6 AVSLUTNING

Syftet med denna kandidatavhandling var att undersöka universitetsstuderandenas åsikter om och erfarenheter av uttalets betydelse och uttalsundervisningens nytta. Som sammanfattning av resultaten kan man säga att informanter anser uttalet som viktigt delområde av språkkunskaper. Informanter anser också att uttalsundervisning har främjat och underlättat deras uttalsinläring. Det är också av allmänt intresse att resultaten visade mellan raderna att informanter hade lärt sig *hur* man lär sig uttal och inte bara teorikunskap om uttal och dess företeelser. Informanterna kunde benämna de saker som de hade upplevt som svåra med fonetisk terminologi och att dessa svårigheter för det mesta var desamma som lyfts fram i forskning om finnars inläring av svenskt uttal. Detta visar att den teoretiska kunskapen har bidragit till ökad medvetenhet om det svåra och svaren talar indirekt för nyttan med teoretisk undervisning. Att kunna diskutera uttal är ju också viktigt med tanke på att många av informanterna själva kommer att undervisa i svenska och svenskt uttal.

Intervju som metod i materialinsamlingen ställde sina egna utmaningar, men jag lyckades få svar på mina forskningsfrågor, dvs. information om informanternas tankar. Förutom att min metod krävde mycket tid och arbete med planering, sökande av informanter, själva intervjuerna och transkribering behövde jag också beakta etiska frågor och anonymitet. Jag behövde också akta mig för att inte låta mina egna åsikter påverka informanternas åsikter eller ställa ledande frågor. Som Hirsijärvi & Hurme (2000) har konstaterat förorsakar halvstrukturerade intervjuer alltid mycket till undersökning onödigt material vilket också ställer sina egna krav vid analyseringen.

Jag anser att det skulle vara intressant att undersöka detta tema senare i en pro gradu-avhandling med ett större urval informanter och det skulle också vara intressant att ta med informanter som inte alla har svenska som huvudämne. Undervisningsmetoder i uttalsundervisning från elevernas eller studerandenas synvinkel eller de ändring som den nya läroplanen (som tas i bruk hösten 2016) medför i uttalsundervisningen skulle också vara tämligen utforskade teman och resultaten skulle bidra till att utveckla uttalsundervisningen.

Litteratur

Boyd, S. 2004. *Utländska lärare i Sverige – attityder till brytning*. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.): *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur AB. 419-436.

Dahlstedt, K-H. 1972. *Svårigheter i svenskans uttal*. Lund: Skånska Centraltryckeriet.

Garlén, C. 1988. *Svenskans fonologi*. Lund: Studentlitteratur.

Gemensam europeisk referensram för språk. 2009. Skolverket.
<http://www.språkförsvaret.se/sf/fileadmin/PDF/Referensram.pdf> (Hämtad: 17.3.2014)

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyltenstam, K. & Abrahamsson, N. (2006). *Inlärningsålder och uppfattad inföddhet i andraspråket. Lyssnarexperiment med avancerade L2-talare av svenska*. (ref. i Nordand Nr. 1-2006. Fagbokförlaget)

Kjellin, O. 2002. *Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkundervisning*. Uppsala: Elanders Graphic Systems AB.

Kuronen, M. & Leinonen, K. 2010. *Svenskt uttal för finskspråkiga. Teori och övningar i finlandssvenskt och rikssvenskt uttal*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Kuronen, M. föreläsning 27.1.2012

Ljushem, M. 2011. *Vad uppfattas som god svenska- uttal eller grammatik?* Göteborgs universitet. Specialarbete inom lärarprogrammet. Institutionen för svenska språket.
<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/29263> (Hämtad 1.2.2014)

Läroplanen 2012-2015 för svenska språket vid Jyväskylä universitet vid språkinstitutionen
https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/oppiaineet_ks/ruotsi/opiskelu/opetussuunnitelmat/ops2012-2015/ops12-15pdf (Hämtad: 17.3.2014)

Malmberg, B. 1971. *Svensk fonetik*. Lund: Gleerups

Purcell, E.T. och Suter, R.W. 1980. *Predictors of Pronunciation Accuracy: A Reexamination*. *Language Learning*. Vol. 30, no. 2. pp. 271–287

Sjöström, S. 2006. *Språkets struktur, betydelse och användning*. Scanbook: Falun

Tergujeff, E. 2013: English pronunciation teaching in Finland. *Jyväskylä Studies in Humanities*. University of Jyväskylä. Jyväskylä University printing house. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41900/978-951-39-5322-5_vaitos03082013.pdf?sequence=1 (Hämtad 15.5.2014)

Tornberg, U. 2012. *Språkdidaktik*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Utbildningsstyrelsen. 2004. *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004*. <http://www02.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf> (Hämtad: 3.4.2014)

Utbildningsstyrelsen. 2003. *Grunderna för gymnasiets läroplan*. <http://www02.oph.fi/svenska/ops/gymnasiet/gymnlpg.pdf> (Hämtad: 3.4.2014)

Utbildningsstyrelsen. 2009. *Ändring av grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för unga 2003*. http://www.oph.fi/download/118035_Maarays_10_2009_ruots_ei_sal.pdf (Hämtad 3.4.2014)

Utbildningsstyrelsen. 2014. *Utkastet för de nya läroplanerna 2016*. http://www.oph.fi/download/156789_opsluonnos_toinen_kotimainen_7_9.pdf (Hämtad 30.5.2014)

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1 Intervjuarens version om intervjufrågor

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Mitä ääntämisen opintoja olet suorittanut?

1. Koettu tärkeys?

Pidätkö ääntämistä tärkeänä kielitaidon osa-alueena? Miksi? Miksi et?

Ovatko yliopistokurssit vaikuttaneet ajatteluusi ääntämisestä?

- esim. mielipiteisiisi sen tärkeydestä, asennoitumiseesi sitä kohtaan tai tiedätkö aiheesta nyt enemmän (esim. ääntöelimet, äänneet, murteet)?

2. Koettu hyödyllisyys?

Koetko, että opetuksessa saamasi teorian tieto on helpottanut ääntämisen oppimistasi?

Koetko, että osaat soveltaa oppimaasi teorian tietoa myös käytännössä?

Onko foneettinen tieto aiheuttanut ahaa-elämyksiä?

3. Kokeeko opetuksen vaikuttaneen ääntämisen oppimiseen?

Vaikeat osa-alueet? Tehokkaat opetusmenetelmät?

Mikä ruotsin ääntämisessä on mielestäsi vaikeaa? (Tietyt äänneet? Prosodia?)

Osaatko kertoa tehokkaaksi kokemiasi opetusmenetelmiä?

- Onko ohjattu kuunteleminen mielestäsi tehokasta? Onko ryhmälausunta mielestäsi hyvä menetelmä?
- Pitäisikö yksilöllistä palautetta antaa enemmän? Koetko palautteen hyödylliseksi?

4. Kerro vapaasti havainnoistasi ja kokemuksistasi, kuinka ääntämisopetus on vaikuttanut kielenoppimiseesi.

- Saitko koskaan palautetta ruotsin ääntämisestäsi natiiveilta ruotsin puhujilta?
- Millaista palautetta sait?
- Korjattiinko ääntämistäsi koskaan?
 - Millä tavalla? Millaisiin asioihin ääntämisessäsi puututtiin?
- Oliko sinun helppoa ymmärtää ruotsia? Mistä luulet, että se johtuu?
- Oliko muiden helppoa ymmärtää sinua, kun puhuit ruotsia?
- Jouduitko koskaan tilanteeseen, jossa oma ääntämyksesi olisi aiheuttanut väärinymmärryksiä tai ettei sinua ymmärretty ääntämisestäsi takia?
- Huomasitko ääntämisopetuksen vaikutuksen ruotsinkielisessä ympäristössä oleskellessasi?

INTERVJUFRÅGOR

Vilka uttalskurser har du avlagt?

1. Upplevd viktighet

Anser du att uttalet är ett viktigt delområde av språkkunnighet? Varför? Varför inte?
Har universitetskurserna inverkat på ditt tänkande om uttal?

- t.ex. på din åsikt om dess viktighet, på din ställning till det eller vet du nu mer om ämnet uttal? (t.ex. talorgan, ljud, dialekter)?

2. Upplevd nytthet

Upplever du att teorikunskapen du fått i uttalsundervisningen har underlättat din inläring av uttal?
Upplever du att du kan tillämpa teorikunskapen du har lärt dig också i praktik?
Har fonetisk kunskap förorsakat aha-upplevelser?

3. Upplever han/hon att uttalsundervisning har inverkat på inläring av uttal? Svåra delområden? Effektiva undervisningsmetoder?

Vad är svårt i svenskt uttal? (Vissa ljud? Prosodi?)

Kan du berätta om undervisningsmetoder som du har upplevt som effektiva?

- Anser du att pedagogiskt lyssnande är effektivt? Är köruttal en bra metod?
- Borde man ge mer individuell feedback? Upplever du feedbacken som nyttig?

4. Berätta fritt om dina iakttagelser och erfarenheter av hur uttalsundervisning har inverkat på din språkinläring?

- Har du någonsin fått feedback från ditt uttal i svenska?
 - Hurdan feedback fick du?
 - Har man någonsin korrigerat ditt uttal? I så fall, på vilket sätt?
 - Hurdana saker i ditt uttal korrigerade man?
- Var det lätt för dig att förstå svenska? Vad tror du att det beror på?
- Var det lätt för de andra att förstå dig?
- Har du märkt uttalsundervisningens inverkan när du har vistats i en svenskspråkig omgivning?

8.2 Bilaga 2 Informanternas förhandsmaterial ur Jyväskylä universitets kursutbud beträffande ämnet uttal i läroplaner 2009-2012 och 2012-2015

- *Palauta mieleesi yliopistossa opiskelemasi ääntämisen ja fonologian kurssit.*
- *Palauta myös mieleesi mahdollisesti suorittamasi ruotsin kieliharjoittelu.*

Alla on yliopiston ääntämistä koskevien kurssien kuvaukset, silmäile ne läpi ennen kuin aloitamme.

OPETUSSUUNNITELMA 2009–2012 RUOTSIN KIELI:

RUOP011 ÄÄNTÄMINEN JA FONOLOGIA 3 op

Osaamistavoitteet: Opiskelija perehtyy ruotsin artikulatoriseen fonetiikkaan ja harjaantuu luontevaan suulliseen kommunikointiin ruotsin kielellä oikean ja idiomaattisen ääntämyksen vaatimukset tiedostaen. Kurssin käytyään opiskelija osaa

- käyttää foneettista terminologiaa ja soveltaa fonologista tietämystään omaan puheeseensa
- tunnistaa ja selittää omia ja toisten tekemiä ääntämisvirheitä
- käyttää foneettisia merkkejä
- selittää suomenruotsalaisen ja ruotsinruotsalaisen ääntämyksen tärkeimmät erot.

Edeltävät tiedot: -

Opiskelutapa: Kurssi koostuu kahdesta osasta: 1) Fonologian luennoista ja 2) kielistudioharjoituksista.

Arviointi: Ääntämiskoe kielistudiossa (asteikko 0-5), kirjallinen tentti fonologiasta (hyväksytyt/hylätyt).

RUOA011 SUULLINEN VIESTINTÄ 2 op

Osaamistavoitteet: Opiskelija

- osaa kommunikoida sujuvasti
- aktivoita muita sekä yleisluontoisissa että ammattiin liittyvissä puhetilanteissa
- ääntää ruotsia hyvin ja käyttää kieltä luontevasti
- opettajaksi aikova hallitsee opetusviestinnän perusteet.

Edeltävät tiedot: RUOP009 ja RUOP031.

Opiskelutapa: Aktiivinen osallistuminen keskustelijana, referoijana, alustajana, toisten aktivoijana ja keskustelun johtajana. Suoravalinnan kautta ruotsin kielen opettajankoulutukseen valituilla on 12 tunnin jakso opetusviestintää, johon sisältyy opetustuokion pitäminen. Kontaktiopetusta yhteensä 26 t.

Suositus ajoituksesta: 1. tai 2. vuosi, opettajan koulutukseen suoravalinnan kautta tulleilla ennen pedagogisten perusopintojen harjoittelujaksoa.

Arviointi: Jatkuva arviointi 0–5, opetusviestinnän osalta hyväksyty/hylätty.

RUOS130 RUOTSIN KIELEN FONOLOGIA 5 op

Osaamistavoitteet: Kurssin käytyään opiskelija on vahvistanut ja syventänyt fonologista tietämystään ja muodostanut itselleen selkeän kuvan ruotsin kielen foneemien ja prosodeemien vuorovaikutuksesta luonnollisessa puheessa. Hän

- osaa selittää suomenruotsin ja ruotsinruotsin ääntämisen eroja
- osaa tehdä vertailuja äidinkieleen ja johonkin opiskelemaansa vieraaseen kieleen asianmukaista fonologista terminologiaa käyttäen
- pystyy korjaamaan omaa ruotsin kielen ääntämystään ja antamaan artikulatorisia neuvoja muille.

Opiskelutapa: Luentoja, demonstraatioita, harjoituksia ja itsenäisesti tai parin kanssa tehtävä pieni tutkielma tai kartoitus oman kiinnostuksen mukaan valitulta alueelta, joka koskee ääntämistä tai ääntämisopetusta.

Suositus ajoituksesta: 4. vuosi. Kurssia ei järjestetä joka vuosi. Suositellaan opettajiksi aikoville.

Arviointi: Aktiivinen osallistuminen kurssille. Luento-osuudesta tiivistelmä, joka arvioidaan asteikolla hyväksyty/hylätty. Tutkielma arvioidaan asteikolla 0–5. Arvosanaan vaikuttaa myös opiskelijan oma ääntämys.

Kirjallisuus: GARLÉN, *Svenskans fonologi* ja KJELLIN, *Uttalet, språket och hjärnan*, joista luetaan opettajan osoittamat luvut.

RUOS100 ITSEOPISKELU: KIELEN OPPIMINEN JA OPETTAMINEN (A) 5 op

Valitaan kaksi kohtaa seuraavista (3-7):

1. **KAKSIKIELISYYS:** HÅKANSSON, *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*.
2. **KIELITAIDON ARVIOINTI:** HUGHES, ARTHUR, *Testing for Language Teachers*
3. **RUOTSIN KIELEN FONOLOGIA:** GARLÉN, *Svenskans fonologi* ja KJELLIN, *Uttalet, språket och hjärnan*
4. **KIELEN OPPIMINEN:** NORRBY & HÅKANSSON, *Språkinläring och språkanvändning*.
5. **TOISEN KIELEN OPPIMINEN:** ABRAHAMSSON, *Andraspråksinläring*”

OPETUSSUUNNITELMA 2012–2015 RUOTSIN KIELI

RUOP201 UTTAL OCH SAMTAL 4 OP

Kurssilla harjoitellaan työelämässä tarvittavia suullisia vuorovaikutustaitoja, esiintymiskykyä sekä ääntämisen teoriaa ja käytäntöä, mikä tukee hyvien vuorovaikutustaitojen omaksumista ja hallintaa.

Osaamistavoitteet:

Opiskelija perehtyy ruotsin ääntämisen teoriaan ja käytäntöön sekä harjaantuu luontevaan suulliseen kommunikointiin ruotsin kielellä idiomaattisen ääntämyksen vaatimukset tiedostaen. Kurssin käytyään opiskelija osaa

- käyttää foneettista ja fonologista terminologiaa sekä soveltaa tietämystään ääntämisestä omaan puheeseensa niin prosodisten kuin yksittäisten äänteidenkin osalta
- tunnistaa ja selittää omia ja toisten tekemiä ääntämisvirheitä
- selittää suomenruotsalaisen ja ruotsinruotsalaisen ääntämyksen tärkeimmät erot
- suunnitella hyvän suullisen esitelmän ja on tietoinen niistä tekijöistä, jotka on otettava huomioon esitelmän pidossa ja suullisessa viestinnässä laajemminkin.

RUOA102 KLASSRUMSINTERAKTION 2 OP

Kurssilla harjaannutetaan työelämässä tarvittavia suullisia vuorovaikutustaitoja, esiintymistaitoa, palautteen antamisen taitoa sekä sosiaalisia ja ryhmätyötaitoja. Kurssilla harjoitellaan myös opetustaitoja ja opetusviestintää sekä reflektoidaan omaa toimintaa.

Osaamistavoitteet:

Opettajaksi opiskeleva

- osaa kommunikoida sujuvasti
- aktivoida muita sekä yleisluontoisissa että ammattiin liittyvissä puhetilanteissa
- ääntää ruotsia hyvin ja käyttää kieltä luontevasti
- hallitsee opetusviestinnän perusteet
- osaa soveltaa pragmatiikan teoriaa käytäntöön

Edeltävät tiedot: RUOP Uttal och samtal, RUOAXXX Introduktion till pragmatik

Opiskelutapa: Aktiivinen osallistuminen, erilaisia suullisia harjoituksia ryhmässä, kouluvierailu

Suositus ajoituksesta: 1. tai 2. vuosi, ennen pedagogisten perusopinnojen harjoittelujaksoa.

Arviointi: Jatkuva arviointi 0–5.

Kirjallisuus: C. Garlén och G. Sundberg (2008) Handbok i svenska som andraspråk

(valituin osin opettajan ohjeiden mukaan); A. Palmér (2010) Muntligt i klassrummet

(valituin osin opettajan ohjeiden mukaan).

RUOA302 PRAGMATIK I INTERAKTION 2 OP

Kurssilla harjoitellaan työelämässä tarvittavia suullisia vuorovaikutustaitoja, esiintymistaitoa, palautteen antamisen taitoa sekä sosiaalisia ja ryhmätyötaitoja. Kurssilla reflektoidaan omaa toimintaa. Keskeistä on kulttuurien välinen viestintä, erityisesti Pohjoismaissa, sekä verbaalinen että nonverbaalinen viestintä.

Osaamistavoitteet:

- osaa kommunikoida sujuvasti erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa
- ääntää ruotsia hyvin ja käyttää kieltä luontevasti
- osaa analysoida puhetilanteita pragmatiikan käsitteitä käyttäen
- osaa soveltaa pragmatiikan teoriaa käytäntöön

Edeltävät tiedot: RUOPXXX Uttal och samtal, RUOAXXX Introduktion till pragmatik

Opiskelutapa: Aktiivinen osallistuminen, suullisia harjoituksia ryhmässä.

Suositus ajoituksesta:

Arviointi: Jatkuva arviointi 0–5

Kirjallisuus: C. Garlén och G. Sundberg (2008) Handbok i svenska som andraspråk

(valituin osin opettajan ohjeiden mukaan); B. Fällman (2002) Tala & engagera.

RUOS204 SVENSK FONOLOGI 5 OP**Osaamistavoitteet:**

Kurssin käytyään opiskelija on vahvistanut ääntämystä aitoaan sekä syventänyt tietämystään ruotsin äänneistä, prosodiikasta ja alueellisesta vaihtelusta. Kurssilla oma ääntäminen ja käytännölliset analyysi harjoitukset kiinnittyvät tiukasti teoriaan. Hyvä ääntämys on osana suullista kielitaitoa tärkeä taito liki kaikissa tehtävissä työelämässä, ja siksi kurssi sopii niin tuleville opettajille kuin kieliasiantuntijoillekin.

Kurssin jälkeen opiskelija:

- osaa nimetä suomen- ja ruotsinruotsin segmentaaliset ja prosodiset pääerot
- tuntee artikulaation ohella myös perusteet puheen akustiikasta
- osaa analysoida tiettyjä puheen ilmiöitä akustisesti tietokoneella
- osaa nimetä pääpiirteet ruotsin alueellisista päävarianteista
- pystyy korjaamaan omaa ruotsin kielen ääntämystään ja antamaan ääntämisneuvoja muillekin, ts. oppii myös jossain määrin opettamaan ääntämistä.

Opiskelutapa: Luennot tai kirjatentti.

Suositus ajoituksesta: 4. vuosi.

Arviointi: Tentti 0-5.

Kirjallisuus: C. Garlén (1988) Svenskans fonologi; M. Kuronen & K. Leinonen (2011) Svenskt uttal för finskspråkiga; O. Kjellin (2002) Uttalet, språket och hjärnan.

8.3 Bilaga 3 Intervjufrågor som informanterna fick för att förbereda sig för intervjun

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Mitä ääntämisen opintoja olet suorittanut?

1. Koettu tärkeys?

Pidätkö ääntämistä tärkeänä kielitaidon osa-alueena? Miksi? Miksi et?
Ovatko yliopistokurssit vaikuttaneet ajatteluusi ääntämisestä?

2. Koettu hyödyllisyys?

Koetko, että opetuksessa saamasi teoretieto on helpottanut ääntämisen oppimistasi?
Koetko, että osaat soveltaa oppimaasi teoretietoa myös käytännössä?
Onko foneettinen tieto aiheuttanut ahaa-elämyksiä?

3. Kokeeko opetuksen vaikuttaneen ääntämisen oppimiseen?

Vaikeat osa-alueet? Tehokkaat opetusmenetelmät?

Mikä ruotsin ääntämisessä on mielestäsi vaikeaa? (Tiettyt äänneet? Prosodia?)
Osaatko kertoa tehokkaaksi kokemiasi opetusmenetelmiä?

4. Kerro vapaasti havainnoistasi ja kokemuksistasi, kuinka ääntämisopetus on vaikuttanut kielenoppimiseesi.

INTERVJUFRÅGOR

Vilka uttalskurser har du avlagt?

1. Upplevd betydelse

Anser du att uttalet är ett viktigt delområde av språkkunnighet? Varför? Varför inte?
Har universitetskurserna inverkat på ditt tänkande om uttal?

2. Upplevd nytta

Upplever du att teorikunskapen som du fått i uttalsundervisningen har underlättat din inläring av uttal?

- Upplever du att du kan tillämpa teorikunskapen du har lärt dig också i praktik?
- Har fonetisk kunskap förorsakat aha-upplevelser?

3. Upplever han/hon att uttalsundervisning har inverkat på inläring av uttal? Svåra delområden? Effektiva undervisningsmetoder?

- Vad är svårt i svenskt uttal? (Vissa ljud? Prosodi?)
- Kan du berätta om undervisningsmetoder som du har upplevt som effektiva?

4. Berätta fritt om dina iakttagelser och erfarenheter av hur uttalsundervisning har inverkat på din språkinläring.lyg